

Tituš Brezovački

Matijaš grabancijaš dijak

SADRŽAJ

PREDGOVOR	4
DOGOD I.	6
DOGOD II.	16
DOGOD III.	28
RJEČNIK	45

Zavjetek¹

Dobri navuki jesu temelj tak osebnoga, kak
općinskoga dobra, ar
po oveh človek tak sebe, kak bližnjega ravnati
i od zla na dobro vuputiti zna.

Dogodov ispeljitelji:

MATIJAŠ, kakti dijak }
– | | – , kakti trgovec } grabancijaš
SMOLKO, šoštar
VUKSAN, krznar
JUGOVIČ, plemeniti pravdoznanec
VESELKOVIČ, pazitel na segurnost općinsku
KOPRINOVIČ, prisežni pazitel na pute
PISAROVIČ, varaški pisar
LAZO }
GAJO } Smolkovi detiči
PRVI }
DRUGI } dva muži
HANZL, oštarijaški sluga.

Dogod speljava se vu Zagrebu.

¹ *zavjetek* - proslov, motto

Predgovor

k dobrovoljnomu čtavcu

Dogoda igru ispeljanu ovak, kak ovde je,
Tebi za krajši čas alduvati hotel jesem,
Dobrovoljni čtavec.
Budeš videl dijaka,
Kojemu stari ime grabancijaša prideli jesu;
Čul budeš od njega,
Kulika je hasen napretka vu dobreh navukeh,
Koji tak osobno,
Kak opčinsko dobro porađaju.
Kajti pak ovakve igre negda pri Grkih,
Potlam pri Rimlanih,
Iz takovoga cila zmišlene i igrane jesu,
Da i krepostih cenu,
I faling odurnost pred oči postaviju,
I po tom dike želju,
Koja jedina dobro držanje kinči,
Vu nas povekšaju,
Zato, kak odurne i buduče sreče porušlive
Nekoje falinge jesu vu vezdašnjeh,
Najbolje pak mladeh sveta ljudih,
Moj dijak več vu peldah, kak vu navukeh kaže.
Ako morebiti oštredi bude, kak bi vnogi željel,
Prosim, da ne zameriš,
Ar stoprav je iz škol izišel,
Kade istinu govoriti i činiti je se navčil.
Zato, ufam se,
Da z istinum svojum tebe ne zbantuje,
Ar sem vupučen, da je tebi dobro znano,
Da niti kreposti pohvaliti,
Niti falinge popraviti prez istine ni moguče.
K istini svoji priložil je moj dijak
I takva tulikajše,
Koja razveseliti i na smeh genuti
(Z navukom) mogla budeju.
Ar se je trsil nasledovati one reči,
Koje negda jeden pesmoznanec je zgovoril,

Najmre:
Vsu dužnost je spunil,
Koj je hasnovito z vugodnem
I smešnem zmešal.
Ovu anda igru
I istinu za dobro primi, d. čtavec.
Ako hvalu kakvu od tebe zaslužil jesem:
Ovu tebi pripisati dužen budem,
Koj cenu svoju istini skratil nisi;
Ako nikakvu: mene bi moral kriviti,
Ako vsem po volji včiniti bi mogel,
Pak ne bi hotel.

Zdrav ostani.

DOGOD I.

Spelanje I.

Smolko i Vuksan

VUKSAN: Dobro jutro, dragi sused.

SMOLKO: Ah, kak srečen je on, komu more dobro biti, ali meni je vsako jutro žuhko i vsaki večer čemereren.

VUKSAN: Kak to, moj sused?

SMOLKO: Ah! kak ne; kaj jošče niste čuli, da se je moja žena pred dvemi dnevi na vrtu na hrušku obesila?

VUKSAN: To su mi prvi glasi, ar sem do denes pod Okičem na senjmu bil, i kak sem došel, otpravil sem se k vam, da vas vidim i z vami se spomenem.

SMOLKO: Ah, istina je, istina, i ova istina mene jošče v grob spravi.

VUKSAN: Zakaj? - Mort zato, da ste vdovec? - O, kak vam je osvenulo, da ste se hižnoga nemira oslobodili, zakaj se anda budete žalostili?

SMOLKO: Joščē denes sem nakanil žalosten biti i zutra čisto zabiti.

VUKSAN: Tak je najbolje, ar treh dnevov žalost je za svakoga poštenoga tovaruša dosta.

SMOLKO: Tak sem i ja mislil.

VUKSAN: Prosim vas, moj sused, budite tak dobri i dajte mi jednu barem svrž od onoga dreva.

SMOLKO: Ah! slobodno celo drevo s korena si skopajte i zežgite.

VUKSAN: Bog začuvaj takve kreposti drevo žgati; bi smrtna grehota bila. Ja si samo šibicu vmem i vu mojem vrtu vcepim, mort da i ja tak srečen budem, da koje jutro takvu hrušku na njem najdem.

SMOLKO: Ah! tužni ja, na kaj sem ja došel!

VUKSAN: Iz zla na dobro, - imate hižu, tirate meštrij², držite detiče: vsaki dan, ako ne bu curelo, bude vendar gusto vu mošnju kapalo; ne bude se po kuteh kava pila; ne budu se svilne oprave drle, nego šporno i zadovoljno bude se jelo, marljivo delalo, vu hiži miravno živelo, i ovak srečni postanete. - O! da sem ja znal, kakve je kreposti vaša hruška, ja bi si vre pred desetemi leti jednu svrž vu mojem vrtu bil vcepil, mort da bi vre vezda jednakoga sada doprinesti mogla. (*Matijaš zvana kući*).

SMOLKO: Gdo si božji?

² *tirati meštrij* - tjerati (voditi) zanat

Spelanje II.

Matijaš i prvi

MATIJAŠ: Dober dan, poštuvani meštri.

SMOLKO: Dober dan, moj gospone; prez zamere, gdo ste vi?

MATIJAŠ: Ja sem dijak, koj škole moje zvršil jesem; vezda idem po svetu, da se negdi navčim, kaj jošče ne znam, negdi pak, kaj znam, pokažem.

VUKSAN: (Dobro nam je došel, budemo imali z njim kratek čas; ar da bi kaj znal, bi bolje opravljen hodil.) Drago nam je, da se na takvoga namerili jesmo, od koga se kaj za hasen i napredek navčiti moremo.

MATIJAŠ: Vse pomalo, vse pomalo; kuliko je moguče.

SMOLKO: S tem bolje; - ako vi nam znamenje vašega znanja tak očivesto pokažete, da od vas suditi morali budemo, da vi po školah niste za nikaj hlače drli, ja vam jedne nove škornje dam zešiti; ar onakvem želim vsigdar pomoči, koji se trsiju z navukom nadomes-titi ono, kaj njim po priprostoči roda i jalu sreče je pomenkalo.

VUKSAN: I ja vam jeden menten podstavim i kučmu kapu prikažem.

MATIJAŠ: Hvala velika. - Morebiti se pak pripeti, da ja komu kaj nepovolnoga bi včinil ali povedal, ar navuka mojega hasen ne stoji samo vu tom, da meni samo pomorem, nego takajše, da drugomu kaj hasnovitoga povem ali včinim. Ar navuki naši tam vsigdar ciljati moraju, da po njih ne samo skrbimo se za naše dobro, nego da i bližnjega ali od zla odvrnuti, ali na dobro vuputiti tak z rečmi kak s prikladnemi načini trsimo se. - Onda stoprav domovina čuti hasen navukov oneh, koje s tulikum srkbjum trsi se deci svoji po navučiteh naprvo postavlati³. I zato, ako ja morebiti kade vam suprotivnoga kaj bi včini-l ali povedal, ne zamerite, ar istinu povedati i na dobro bližnjega vputiti dužen jesem.

VUKSAN: To nikaj ni, prav je; i pravo imate, ar istina je jedna velika krepost.

MATIJAŠ: S tem vekša, s kem se otprteje i segurneje poveda.

SMOLKO: Gospone, vi z vašum istinum vezdašne vreme dalko ne zajdete, ar vam je ve-zda takov svet, da vam vu istini nikaj ne postavlja, i onoga, koj istinu govori, zvekšinum bežiju i odurjavaju. - Još, još pri pomenšeh ima gde obeda, gde večeru, ali pri povekšeh i oneh, koj z drugemi kaj zapovedati imaju, niti ju pod krov ne pustiju, i ako se kak k njim zavleče, verujte meni, tak ju zmrcvariju, da ni jednoga cajnka celoga zmed njih ne odne-se. - Kaj se nas nekojeh starinskih Horvatov dotiče, mi ju jošče preštímavamo, ali nasko-rom bude nam i istini konec.

MATIJAŠ: To je žalosno. - Komu anda bude verovati, ako ne istini?

SMOLKO: O, gospone, vezda, ki vam slatko govori, masno pripoveda, vse hvali, kaj se komu dopada: kudi, kaj ni po volji; koj se tam obrne, kam veter puhne; koj z vuki tuli, s cucki laje, z medvedi pleše, - on vam je človek ovoga sveta, pravičen, istinski i vsigde prijet.

MATIJAŠ: Jaj meni, tak li je dalko vre odišla istina!

SMOLKO: Vere tak dalko; dapače još dalje, kak bi mislili. - Ar poklam je Matijaš kralj vumrl, onda je i istina vu Vugerski zemlji zakopana. Zatem je čez deset let i vu Horvatski zemlji suhi beteg dobila, i tak dugo ginula i pogibala, doklam čez jedno petnajst let je

³ *naprvo postaviti* - predočiti, prikazati, predstavljati

zevsema preminula. - Nekoji sudiju, da nije zevsema preminula, nego da je samo zaspala; ali drugi govori, da su se pravdoznanci na nju negdi namerili, pak su ji oči skopali, da ne bi videla, kaj je pravo, kaj krivo; poklam su anda ovu oslepili, zgrabili su njevnu sestru Pravicu, ter su njoj oči zavezali, da i ona istinu ne bu videla, i zato vam vezda vse naopak ide, da zaisto ni moguće znati, kaj je pravo i kaj je krivo.

VUKSAN: Gospon dijak, mort ste i vi zmed oneh mudrijašev, koji znadu oči skapati?

MATIJAŠ: Moj prijatelj, ako jeden, dva, ali više je hman ljudih, zato ni taki istina, da su vsi hman; kakti ako Smolkova žena pred tremi dnevi je obnorela, ter se na vrtu na hrušku obesila, ne moremo reči, da se i vaša žena na hrušku obesila bude.

VUKSAN: (Zakaj sem pak nakanil vu mojem vrtu tu istu hrušku vcepiti?)

SMOLKO (*osupne se i k Vuksanu reče*: Sused! ov človek mora vraga imati, ar zvan moje družine jošče nigdar nigdo ne zna za smrt moje žene.) - Otkud vi to znate, moj gospon dijak?

MATIJAŠ: Ja iz zvezd i računov mojih vsa zeznati morem.

VUKSAN: Je li samo prešesna, ali morebiti i buduća?

MATIJAŠ: Obodvoje, vse pomalo.

VUKSAN: (Hoćemo ga spitavati od prešesneh; ako ona zgodi, veruvati budemo mogli, da i buduća zna.) - Moj gospon dijak, je li bi vi meni kaj znali od mojih prešesneh dnevvov povedati?

MATIJAŠ (*pogledava v nebo, broji na prste i reče*): Vi ste sin jednoga opančara; vu mladosti jeste jako duge prste imali i zbog toga vnohiput šibrani bili i komaj jeden put spod galgih vušli. - Posle ste postali krznar i s vsakojačkemi načini spravili lep imetek i silu novac, ali skoro vsaki tretji krajcar krivično; - vezda vas ljudi preštimaavaju, kajti ste bogati, i gdje je sila, znate poglavarom z nekuliko žutaki jezike zavezati, da vam čez prste glediju; - vi pak ne marate bližnjega oguliti, samo da vsaki dan koju škudu ali žutaka vu zelni komori pod podsek zakopati morete.

VUKSAN: (Je li mu sam peklenski duh za to vse povedal?)

MATIJAŠ: Je li istina?

VUKSAN: Tak, tak, ne čisto.

SMOLKO: Sused, ni ga tja vu Samoboru malara, koji bi vas lepše zgodil.

VUKSAN: Vnogo laže, vnoho.

SMOLKO: Nikaj, ali čisto malo. - (Ja ga ne ču čisto nikaj od mene spitavati, ar da bi me načel, bi mi lasi na višak rasli). - Pokehdob znate, da se je moja žena obesila, bi li kaj od nje znali povedati?

MATIJAŠ: Od mrtveh ali dobro ali čisto nikaj. - Ali s tem bolje od živeh. - Kakti, postavemo, da ste vi vu mladosti -

SMOLKO: Dober i drečen bil.

MATIJAŠ: Vu farni cirkvi -

SMOLKO: Verno Boga molil i prodečtva poslušal.

MATIJAŠ: Jednu punu ladičku penez -

SMOLKO: Vzel i plebanušu odnesel.

MATIJAŠ: Vkrali, odnesli i razbili.

(SMOLKO, *doklam Matijaš ova govori, kašla jako i srakuje se, da bi ga zaglušil*).

MATIJAŠ: Da ste na Klancu na senjmu jednomu kožaru banko cedulu od 100 forinti -

SMOLKO: Z drobnemi penez zmenil.

MATIJAŠ: Drugomu pak torbicu s penezi -

SMOLKO: K meni v srambu vzela.

MATIJAŠ: Odrezali i odnesli.

SMOLKO: Jesu mu, je, huncvuti tati, jednu kožu odrezali i odnesli; ja sem onda tam bil. -
Vezda je pak dosta vašega znanja, ar smo dobro od vas vpučeni.

VUKSAN: Vera, dosta dobro, ar se vezda tak dobro poznamo ja i Smolko sused, kak da
bi pravi brati bili.

SMOLKO: Ne bi li mi vezda jedno malo zagriznuli, ar je vre staro jutro i doba k ručku.

MATIJAŠ: Ja ne bi maral, ar sem od snočka natešče.

SMOLKO: Taki budem služil; jedno malo raspuznenca sira i k njemu češnjaka, k tomu
dobroga staroga vina, k ovomu vsemu za začimbu par prijateljskih rečih, čini prav teč-
noga ručka. Metemtoga, doklam dojdem, posedete si.

Spelanje III.

Vuksan i Matijaš

VUKSAN: Sedimo anda, dok Smolko dojde. - Gospon dijak, vi morate znači već, kak
hruške peči.

MATIJAŠ: Zakaj, moj prijatelj?

VUKSAN: Zato, kajti znate tak čisto do droždih človeka shamati.

MATIJAŠ: To vse čini mudroznanje, koje se z velikem trudom iz knjig i vu školah zado-
biva.

VUKSAN: To je drugo; - tak ste vi drugač činili, kak vezda čine vnogi dijaki, koji ako či-
žme i opravu vu škole iduč dereju, vre se gizdaju, kak da bi celu horvatsku kroniku bili
pozobali!

MATIJAŠ: To ni dobro. - To čini, da ovakvi zlato vreme mladosti svoje za nikaj potrošiju
i drugu hasen iz škol ne zneseju, kak vnogo kriča, malo vune.

VUKSAN: Pak, gospone, k tomu su oholni i nepokorni zapovedjam i navučitelom.

MATIJAŠ: Kaj se od ovakoveh domovina ima nadijati? - Ar koj vu mladosti ni se navčil
pokoren biti, kak bude vu starosti znal druge ravnati?

VUKSAN: Doklam sem ja detič bil, čul sem vnogi put na dijačkom pijacu takvoga kriča,
da je ves varaš grmel; prvi put sem štimal, da se svade i vezda-vezda si v kečke pojdeju;
pak su se vendar lepo mirno bliže poldneva vsaki k sebi razišli.

MATIJAŠ: Prez dvojimbe jesu se onda dišputovali.

VUKSAN: Tak, tak, morebiti, da su došpituvali, ar su kričali kakti vrapci v jeseni po
grmju. Ali vezda? - Vezda se došpituju po Harmici, po Vilici, med Grabami, i gdo zna,
kud vse, i to bliže pol noći.

Spelanje IV.

Smolko i prvi

SMOLKO: Ovo je naš ruček. Prosim, gospon dijak, včinite se kakti doma. Sused, dajte, pomozite. - Pravo, kak vam je ime?

MATIJAŠ: Matijaš.

SMOLKO: Anda, gospon Matijaš. O, Matijaš je bil negda veliki kralj vugerski. Vitez i jako pravičen. - Sused, ne bi li nam pomogli jedno malo trošiti?

VUKSAN: Hvala velika, nemam stanovito časa; pak sem i tak vre doma ručkal slivovu juhu z medom i z mlekom.

MATIJAŠ: To je drugač kava, ali ju vi ne čete s pravem imenom krstiti.

VUKSAN: Gospone, kava je kava, ali ovo, kaj su vezda počeli nekoji piti, je baš niš.

MATIJAŠ: Kak to?

VUKSAN: Poklam je kava podražela, zmislili su nekoji premogučni skupci vsakojački način kave; jedni opečeju čička, drugi kostanja, tretji nekakve zemelske mandale, ovi krumpira, oni merlina, nekoji žira, to si skuhaju kakti kavu i vputiju sami sebe i svoju mošnjju, da je kava, ter to na tuliko, da su pripravni prisegati, da je takva kaluža tak dobra, žmahna i jaka kakti kava. Ali moja žena i druge purgarice jesu spametneše i ne dadu se vu to nikak vputiti, nego kupuju pravu kavu, makar po cekinu funt; samo su pak vu tom skupe, da samo 10 zrn na jednu šalicu brojiju, ar ne maraju, ako je kakti slivna juha, samo da je juha od prave kave.

SMOLKO: To su ženski i dečinski oblizeki; po takveh črneh kalabužah je Horvatska zemlja na nikaj došla; nikaj jakosti, nikaj modzga, nikaj đedernosti ni vu takveh obuzlivcev; drugač je to negda bilo, kada pri jednom knezu Vragoviču celo leto ni već potrošeno, kak jeden frtalj kave i pol frtalja cukora; ali zato pak je prpra, meda i staroga vina prez mere i vage potrošeno. Pak su bili onda ljudi čili, friški, zdravi i jaki kakti oroslani, ali vezda, poklam vsako jutro na posteli kavu srčeju, imaju slabe želuće, koji posne jestvine ne moreju kuhati: dobivaju glavne boli, omiljavice, zlate žile⁴, i glediju van kakti smrti. Prav je to: o, da bi jošče jeden funt kave po 20 fl. bil, morebiti bi se povrnuli na negdašni način življenja pređev našeh, i po tom mort na njihovu jakost tela i srca. - Nute, vzemite, sused.

VUKSAN: Hvalim lepo, moram se domom paščiti, da kuliko prikrojim detičem, da mi manguvali ne budu. Zbogom, dober apetit.

SMOLKO: Hvala. - Ne zamerete.

Spelanje V.

Smolko i Matijaš

SMOLKO: Gospon Matijaš, vzemite više, pak ječte.

MATIJAŠ: Ovo je vere dober sir i tečen.

⁴ *zlata žila* - hemeroidi

SMOLKO: Verujem to; ovakvoga mi vsaki drugi dan jedna baba iz Laščine nosi. - Dajte da ga zaletite z ovum starinum.

MATIJAŠ (*pije*): I ovo je zaisto dobro vino.

SMOLKO: Ovakov je moj ruček vsaki dan. - Nekaj malo tvrdoaga, da želudac ima kaj kuhati, i da bolje kuha, pridam jeden mecel ovakvoga zafriga, pak se nigdar ne tužim na težine,⁵ glavne boli, zlate žile, ali na griz i krč želuca.

MATIJAŠ: To je vera istina, ar s kem bolje mi našega želuca prokšimo, s tem bolje njega slabemo i on nas bolje bantuje.

SMOLKO: Kaj štimate, kuliko ja let imam?

MATIJAŠ: Okolu 50.

SMOLKO: Oho! vre imam 65, pak vendar jošče nisem nigdar betežen bil zvan onda, kad su me dijaki stukli pri Svetom Ksaverijušu.

MATIJAŠ: Zakaj su vas tako jako stukli?

SMOLKO: Gospone! tak su me stukli, da sem štimal, da ni jedna kost vu meni ni cela ostala, i to baš za niš. Ja iduč z Bistrice, na sam Ivanski navečer jesem se pri Svetom Šimunu jedno malo napil, i več vu mraku domom iduč došel sem do Svetoga Ksaverijuša, kade me je vino premorilo, i onde pri dolnih velikeh vratih pod graberjem ležem i zaspi; okolu pol noći prebudim se i čujem ne dalko od mene pod onem velikem pilom ze vsum močjum kopati; zdignem glavu i spazim, da jedno tri z motikami verno delaju, i taki mi na pamet dojde, da moraju peneze kopati: zdignem se anda, počnem beketati, tuliti i ručati⁶, da je prestrašim; ali i oni mene spazili jesu, dodrčiju do mene, preobrneju svoje motike, počneju po meni nabijati, da sem komaj pobegol, i tak su me onda prestrašili, da sem prisegel, da nigdar više nikoga ne budem plašil.

MATIJAŠ: Pak, kaj sudite, jesu li kaj skopali?

SMOLKO: Toga ne znam, ar nisem više tri tjedne časa imal s postelje ziti i kada sem vre k sebi došel, smrdelo mi je više frtalj leta tam iti; potlam vendar videl sem, da je jedna velika jama onde bila i znamenje ostalo, kak da bi jeden lonac nutre bil ležal.

MATIJAŠ: Pak vi to verujete?

SMOLKO: Kak ne bi? - O! kuliko ih je, ki su kopali i vu ris hodili i bogati postali.

MATIJAŠ: Za skopati peneze, jošče morem veruvati, najmre da se gdo na nje nameri; ali gdegoder, pod kakvemgoder pilom⁷, hruškum, vuglom ali drevom, i on bi norc bil, ki bi zakopal, i on drugi, ki bi iskal, ako barem na pol ne bi bil seguren; ali da je gdo od vruga v risu peneze kada dobil, toga nikak veruvati ne morem.

SMOLKO: Verujte, gospone, ja vam sam poznaj jedno tri, kojem su poleg toga i lasi opuzli z glave.

MATIJAŠ: Čul sem i ja takve vnoge pripovesti, ali ove veruvati nikak ne morem. Ar vrag prez božjega prepušćenja sam po sebi nikaj ne more. Ako bi anda Bog dopustiti hotel, da človek od vruga peneze dobi, zakaj mu ne bi sam hotel dati? Drugoč: ovakov, koj bi na ovakov način peneze dobil, sam sebe ne bi nigdar prepovedal, ar je nad tem velika kaštiga; drugi pak povedati ne more, zvan iz sumle, koja je retkokrat istinska.

⁵ *težina* - mučnina

⁶ *ručati* - rikati

⁷ *pil* - stup

SMOLKO: Kakgoder je, ja vendar verujem, da je moči ovakvem načinom penez dobiti.

MATIJAŠ: Ako hočete, morete probuvati: mort i vi srečni postanete.

SMOLKO: Ja bi stanovito hotel probuvati, samo da bi vse prav znal, kak se mora pri tom baratati.

MATIJAŠ: Ja vam morem ves način povedati, kak sem ga ja čul, ali ne stojim dober⁸ za njega, da je istinski.

SMOLKO: Prosim vas, povečte mi, mort da je jednak z onem, kak sem ja čul.

MATIJAŠ: Pokehdob anda hočete, povem vam. - Najprvič mora jeden ali više, samo ne na par, segurni i nestrašlivi na Mlade Nedelje navečer, na jednom križanju putov ob jednajsti vuri po noči sebe do rubače i gač sleči, potlam na istom križanju z jednem palašem okolu sebe kolobar opkružiti i trikrat zafučknuti; na kaj dojde vrag i opita, kaj hočete, i vi mu odgovorite, da bi radi od njega penez imati, koje vam on obeča, ako predi ufate se podnesti straha, koje on na vas pošiljal bude; i kada vi odgovorite, da hočete vse straha podnesti, onda on počne z vsakojačkemi ognjenemi peldami vas plašiti; vi pak ne smete niti peden mesta zvan risa ziti, ar bi vas odnesel. Kada ste vre vse straha izbavili i dvanajsta vura dojde, onda pokaže se vrag i opita vas, kuliko penez imati hočete, vi pako morate povedati; ali samo neparnoga broja, i tuliko, kuliko ste zaprosili, vam da, kaj potlam slobodno domom odnesete.

SMOLKO: Tak sem ravno i ja čul, samo toga ne, da se do gač i rubače bi sleči moral; metemtoga i ovo se lahko včiniti more, samo da su k tomu poslu potrebni, koji su dobro segurni i neplašlivi, da ne bi profunta domom donesli. - Je - gospone, mi smo poleg našega razgovora vre zdavnja našega srablivca spraznili. Prosim vas, potrpete malo, ja taki nazad dojdem.

Spelanje VI.

Matijaš

To je istina, da ni bedastoče niti hmanjice, vu koju se ne bi dal človek vputiti za volju penez. - Ov priproščak dobro more videti, da je to kriva vera, jedno lažljivo i vkanljivo ufanje; metemtoga vendar on bi predi Boga zatajil, kak se hotel dati vputiti, da ovo ni istina. - Ali ja budem na njega dobro pazil, i ako se podstupi ovo probuvati, tak ga splatim, da mu nigdar više ovakov način penez dobiti na pamet ne dojde.

⁸ *dober stati* - jamčiti

Spelanje VII.

Smolko i Matijaš

SMOLKO: Ovo jošće jeden srablivec i to nam za ruček dosta bude. - Nate, pite!

MATIJAŠ: Hvala velika: meni je jedna kupica prek dosta.

SMOLKO: No samo jedno malo jošće.

MATIJAŠ: Naj bu, za vašu volju (*pije malo*); vezda vam pak hvalim na vašem ručku i ne zamerite, da se ne morem z vami duže spominati, ar imam jošće dosta posla.

SMOLKO: No, srečno, moj gospon Matijaš, - hvala vam na spomenku.

Spelanje VIII.

Smolko

Vežda znam ves način, kak se mora baratati, kada gdo hoče v ris iti. - Ovo je fini mudrijaš; on toga ne veruje. - Mora i on zmed oneh biti, koji nikaj ne veruju, nego kaj s tacami⁹ zgrabiti mogu. Ali se ja ne morem vputiti vu to, ar su mi vnogi istinski ljudi povedali. Zato hoču si ja jošće moje dva detiče z menum vzeti; oni su kakti oroslani, koji bi se mogli vsaki z srednjem vragom hitati. Ovi budu najboljši, ar se ništa ne znaju bojati; z ovemi ja prvu Mladu Nedelju pojdem na jedno križanje. - Lazo, Gajo!

Spelanje IX.

Smolko, Lazo, Gajo, detiči

OBADVA *znutra govore*: Što je, gazda?

SMOLKO: Hote amo.

OBADVA *vane*: Što je?

SMOLKO: Ja bi ništo s vama govorio, ali vi morate štitit.

OBADVA: Baš kano kamen ali drvo.

SMOLKO: Mi ćemo tražiti novce.

LAZO: Kudaj?

GAJO: Od koga?

SMOLKO: Od vruga.

MATIJAŠ (*od zad s kuta luče, poslušaj i reče*): Nadijal sem se ja toga.

⁹ *taca* - štap

LAZO: Jesi mu posudio?

SMOLKO: Nisam, veće da on nama svoje dade.

GAJO: Ta imade li on novaca?

LAZO: Budalo, kako ne bi imao, kad tuliki bogatci k njemu odlaze.

GAJO: Ali ništa ne dovedu.

LAZO: Ali mu kažeju, kadi su svoje novce zakopali.

GAJO: To može biti.

SMOLKO: Indi vidite, da on imade novaca.

LAZO: Kako? - Silom ali molbom?

SMOLKO: Čekajte! Povite vi meni, je li se možete šta uplašiti?

LAZO: Baš ništa, na moju vjeru, van stare babe, i to u mraku iznenada.

SMOLKO: Tote ne ima straha. Veće je li bi se uplašili vraga?

GAJO: Idi, Boga ti, tko bi se onoga gurzusa uplašio.

SMOLKO: Već, ako ti dojde kano ognjena zmija, da te vujide?

GAJO: Za vrat s nadžakom.

SMOLKO: Ali kano vatran zmaj, da te poždere.

LAZO: U vrh glave.

SMOLKO: Indi dobro. - Mi ćemo sad u noć prve Mlade Nedile prije jedanajst sata izlaziti tamo na Prekrižje i ondi na krišputu ćemo vraga zazvati, neka nam jedanajst hiljada cekinov dade.

MATIJAŠ: (Dobro da znam, kam budete došli: splatim vas tak, da se budete do smrti spominjali iz vaše koraže).

SMOLKO: Prije kako ove novce dobijemo, hoće nas plašit; veće mi se na to ne krenemo, manje pako iz kola izlazemo; posle će nam novce dati.

LAZO: Makar šalje nad me hiljadu vragova, baš mi se ne krene ni jedan las na glavi.

GAJO: Ala, branjo, lipe sriće! - Silu novaca, baš za niš. - Ma kako ćemo dilit?

SMOLKO: Budalo, kako? Meni polak, vama dvima polak.

GAJO: Ne može tako biti.

SMOLKO: Zašto ne? Nisam li ja gazda?

GAJO: Jest, kod kuće, ali kadi se jednako strahi dile, valja da se i novci dile.

SMOLKO: Ma valja da na stariju bradu više padne.

LAZO: Pravo imadeš; ti si uzmi tri strani¹⁰, ja ću dvi, ovaj pako jednu.

GAJO: Ta kako bi ti, gurzuse, dvi strani dobio, a ja jednu?

LAZO: Valja da je moja brada starija.

GAJO: Makar bila starija od Kraljević Marka, to ne ima ništa. Kadi se zajedno radi, valja da se jednako plaća.

LAZO: Čuti, Boga ti, ne zaprdaj.

GAJO: Ja ću tebi štitit? Tko si ti?

¹⁰ *stran* (ž. r.) - dio

LAZO: Sad ću ti kazat, tko sam.

GAJO: Gurzus, drugo ništa.

LAZO (*šupi ga za vuho i reče*): Baš nešto više.

GAJO (*šupi njega i reče*): I ja toliko.

LAZO: Počkaj, (*prime ga za lasi*) ćemo vidit, tko će više dobit.

GAJO (*prime ga takaj za lasi*): Svaki mora jednak dobiti. (*Doklam se ovi dva sim tam za lasi navlačiju priskoči*)

SMOLKO (*i reče*): Što budalite, živina? Zašto se prije čupate, kak novce imate? Ustran, gursuzi! (*Onda pak obodva se njega primeju i počneju ga za lasi natezati i reče*)

LAZO: Hoćeš polak imat?

GAJO: Hoćeš tri strani?

SMOLKO: Nemojte, budale, svakomu jednako, svakomu jednako! Puščajte! (*Pustiju ga obadva*).

LAZO: A tako je pravo.

SMOLKO: Baš pravo; svaki jest dobio jednako, valja da i novce jednako dili.

GAJO: To valja. Sad idemo radit.

Spelanje X.

Smolko

Ala prav sem k vremenu na del došel, vsakoga je jednako dopalo. - Ha, ha, ha, kakvi smo mi tri norci bili, - poskubli smo se i potukli za novce, koji su jošče vragu v klampleh. I morebiti onda ovak, ali gorje na del dojdemo. Ha, ha, ha, prav mi je bogme, zakaj sem takov osel bil. - Ne beše mi se med takve bedake mešati, bil bi cel ostal, ar govore Horvati: ki se med poseje meša, da ga, z dopuščenjem govoreč prvič, drugoč i tretjič - i svinje pojedu.

DOGOD II.

Spelanje I.

Smolko

Komaj se denes vre tretji teden s postelje zvlekel jesem, ar sem ves tak zmlačen i spotrt, da se komaj giblem. - To imam hasen od moje koraže. Prav je meni povedal Matijaš dijak, da od vruga peneze prositi je velika bedastoča, ar kaj sam nima, ono dati ne more. Ovu istinu jesu dobro počutila moja pleča, ar me je na mesto penez celu vuru s korbačem nemilo vordašil. To imam i drugo nikaj.

Spelanje II.

Jugovič i Smolko

JUGOVIČ: Dober dan, moj sused, kak ste vi? Kak vas Bog pomaže?

SMOLKO: Na službu; vsaki dan bolje. Naj si sedu, prosim.

JUGOVIČ: Hvala velika, ja nerad sedim, niti časa imam, ar tuliko imam posla, da ne znam, gde mi glava stoji.

SMOLKO: Verujem ja to, ar ovak mlada gospoda, kada se domovini na službu alduju, ni jednoga hipa ne zamudiju, svoju vernost i prikladnost¹¹ očivestu pokazati.

JUGOVIČ: To drugač ne more biti. Zvrhu toga velika gospoda vsa me rada imaju, i zato svoje osebuje posle meni na tuliko zaufaju, da komaj jednoga zvršim, vre me deset drugih čaka. Prosim vas, da bi mi jeden par z najfineše kože čizmih zešili, ali jako lepe, narvo velike špice, odzdola prešite i čisto k nogi.

SMOLKO: Ja vre znam, kak su čalarna mlada gospoda: ja vno gem šivam i zato sudim, da i oni budu z menum zadovoljni.

JUGOVIČ: To mi bude jako drago.

¹¹ *prikladnost* - sposobnost

Spelanje III.

Matijaš i prvi

MATIJAŠ: Dober dan, moj prijatelj, kak ste?

SMOLKO: Dobro, moj gospone, vsaki dan bolje.

MATIJAŠ: To me kruto veseli.

JUGOVIČ: Kaj to zvoni vu farni cirkvi z velikem zvonom?

SMOLKO: Bude blagoslov i popevana maša.

JUGOVIČ: Zakaj? Vem denes ni svetek?

SMOLKO: Ni svetek, ali je takva navada, da ljudi barem jednu vuru vu ovi halabuki Bogu alduju.

JUGOVIČ: To vera, niti je spodobno niti prilično, vu ovakveh dneveh pobožnosti zmišlavati, kada vsi ljudi zmešani jesu.

MATIJAŠ: Prosim, ne tak! Ar jesu ljudi, koji si znadu dati razloga: Bogu nekuliko vreme na i svojemu veselju nekuliko.

JUGOVIČ: To nejde skupa, ar se i pobožni i nepobožni bludiju.

MATIJAŠ: Niti jedni niti drugi, ar vsaki zna, kaj činiti mora.

JUGOVIČ: Zato je včera nedelja bila i onda je vsaki svoju dužnost včinił; denes svetka ni, anda niti zapovedi. Ako pak zapovedi ni, tak ne bi se s takvem glasom ov dan oblužavati moral.

SMOLKO: Včera je svetek bil i dan zapovedi, pak ste ga vendar vi z vekšem glasom i halabukum od snočka devete vure do denes pete zbavili, neg ste včera samo pol vure v cirkvi pobožno zbaviti hoteli; ako vam božja služba več neg pol vure trpi, vre vam je vu cirkvi dug čas, akoprem i onda več šepčete i sim tam se zgliedavate neg Boga molite: pri službi pak vražji ne marate sedem i osem vur potrošiti i to vam je jošce premalo.

JUGOVIČ: Ja protesteram: na balu biti ni vražja služba, ar se tam vredna i poštena gospoda shađaju.

MATIJAŠ: To je istina. Ali ako vzememo, otkud ta navada bala dohađa, misliti budemo morali, da na njem ne mora zevsema dostojno iti. Ar Baal je bil negda krivi bog, koj se je drugač zval Molok pri Amonitanceh; ov bil je i samoga brunca zlejan, s telečum glavum, i tak velik, da vu njegovom trbuhu mogel se je veliki ogenj naložiti, i tulike požirake je imal, da čez nje deca od pet ali više let mogla su prelesti. Ovomu anda bogu stareši z veseljem alduvali jesu vsako leto stanoviti broj dece svoje, koju aldovniki po redu čez lampe bolvana metali jesu, i da se plač njihov ne bi čul, z velikem kričom, bubnji i piščalmi okolu bolvana jesu plesali, doklam se i ogenj i bolvan je zasitil.

JUGOVIČ: Pak, kaj se imamo s toga vučiti?

MATIJAŠ: Ako ne zevsema jednaku, barem nekuliko prispodobnu istinu. - Bolvan ov Baal je mesto općinskoga veselja; vu trbuhu njegovom gori ogenj vsakojačkeh tela nasladnosti; vu ov ogenj peljaju vnogi stareši decu svoju, koju, akoprem ne hotomce, vendar priliku dajuč alduju ovomu bolvanu, kojemu vnogi drugi jednakem načinom aldove svoje na pogibelj poštenja, sramežljivosti i čistoče dragovoljno nosiju; ovem pako vsem, za nutrnja spoznanja čisto podušiti, jesu na strani oni aldovniki, koji z svojemi zaglušlivemi mužikami na tuliko vse skupa zaglušiju, da niti čuju niti vidiju, kaj se dela.

JUGOVIČ: Poleg vsega toga moći se je tam pošteno zadržavati.

MATIJAŠ: Nekojem i jako spametnem, dopušćam. Ali prosim, kaj moremo od onih suditi, koje vidimo, da se vu isteh sveteh mestah nedostojno zadržavaju? Je li se oni vu ovakveh mestah dostojneše i pošteneše zadržavati budu mogli?

JUGOVIČ: Pak, gdo ste vi, prez zamere, koj se podufate ovakva govoriti?

MATIJAŠ: Ja sam dijak, koj moje škole zvršil jesem i po svetu išćem mesta, kade se med ljudi dobroga držanja nastaniti budem mogel.

JUGOVIČ: O, bene, bene, ergo domine studiosus.¹²

MATIJAŠ: Ita profecto.¹³

JUGOVIČ: Prez dvojmbe primae classis in omnibus scholis?¹⁴

MATIJAŠ: Eminens.¹⁵

JUGOVIČ: A, to je lepo, to je hvale vredno. Ako morem vu čem pomoći, drago mi bude. Ja sem vu velikeh hižah znan: ako bi kam za ključara ali pisara, ako znate lepo pisati, hoteli preporučeni biti, ja vas segurno hoću preporučiti.

SMOLKO: Gospone, najte si glavu tretu, ov sam sebe već kak za pisara preporučiti more, ar ga na cente ima ovdi (*pokaže na čelo*).

JUGOVIČ: Ne bi sudil.

SMOLKO: To morete lahko zeznati, ar on vam je takov človek, koj iz računov i zvezd vsa prešesna i buduća zeznati more.

JUGOVIČ: To ni moguće. Ar sem i ja po školah hodil, pak toga ne znam. - Metemtoga, domine studiose, kaj bi od mene znali povedati?

MATIJAŠ (*pogleda v nebo i broji na prste*): Malo dobra, ne zamerite. Vi ste od plemeniteh i premogućeh starešeh. Kakti dijak bili ste vsigdar v tretjem redu; tukli se, razbijali i poleg vsega toga gizdavi bili. Gledeć na roditelje vaše pušćeni ste po školah iti, ar je znano bilo navučitelom vašem ono općinsko premogućeh starešeh govorenje: da deca njihova, akoprem nikaj znala ne budu, vendar ostanuju roda i plemena poglavitoga. Zato pustili su vas ovak odrasti s praznum glavu, ar se od ovakveh male, ali nikakve druge hasne domovina ima nadijati, kak da broja povekšaju onih, koji njoj na trh i nikakvu diku jesu.

SMOLKO: Gospone, ov vam po vražje zafrigava.

JUGOVIČ: Zgađa nekaj, zgađa.

MATIJAŠ: Kada ste škole zvršili i počeli sablju pasati, onda nigdo oholneši, nigdo obzorneši od vas nije bil. Oprave, komedije, bali, pileari, vsi su vas puni bili, da vre stareši vaši nemogući zmagati prestali su na vas trošiti, otkuda počeli ste duge delati na buduće vaše očinstvo.

JUGOVIČ: To drugač ni, ar bi stareše moralo sram biti, da bi sin njihov rastrgan i razdrapan hodil.

SMOLKO: Ne, gospone, ne, nego bi nje sram biti moralo, da su ovakvu potiru hiže i plemena svojega othranili i odrasti pušćali, ter za mlada nisu zla nagnenja vuzdali i k dobru privučali.

¹² *O, bene, bene, ergo domine studiosus* (lat.) - O, dobro, dobro, dakle gospodine student.

¹³ *Ita profecto* (lat.) - tako zaista

¹⁴ *primae classis in omnibus scholis* (lat.) - prva klasa u svim školama

¹⁵ *eminens* (lat.) - izvrstan, odličan

MATIJAŠ: K tomu od gizdosti hodite od jedne do druge velikašev hiže, pak ako se samo s hausmajstrom kade spominate, vre se pred drugemi dičite, da ste pri jednom ali drugom velikašu vu osebjnom poslu bili. Zadnjič dobili ste volju oženiti se, da ovak peneze, ne pak ženu dobite. I kajti se ni jedne vredne dobiti ne ufate, ar su vre vsem vaši vetri, čalarnost i praznost glave znana, zato (*reče mu vu vuho*) radi bi zaslepiti Vuksana krznara za njegovu kčer, ar je jedina i bogata. - Je li nimam pravo?

JUGOVIČ: Ovo najzadnje na tuliko, da moram suditi, da ne samo prešesna, nego i buduća vam znana jesu.

MATIJAŠ: Vse pomalo, vse pomalo.

JUGOVIČ: Prosim vas, moj prijatelj, potrudite se jedno malo k meni, da se nadalje od toga z vami spomenem. - Ne zamerite.

Spelanje IV.

Smolko

Ovi dva moraju jako veliku skrovnost imati, da je on njemu nekaj vu vuho prišepnul, ov pak onoga k sebi otpeljal, da se leže¹⁶ skupa spomeneju. Jedno malo bi želel znati. Ali naj bude: od mene, sudim, da nikaj ni, a drugo si pak glavu treći bi bedasto bilo. Ar sem i tak srećen, da vsigde dobro nadojdem. Idem ja rajši tomu dijaku obečaneh škornih krojit: bude spametneše, kak si za malo dobra glavu treći.

Spelanje V.

(Jugovičeva hiža)

Jugovič i Matijaš

JUGOVIČ: Vi ste mene tak zmalali malo predi, da bolje ni moguće samomu meni mene poznati; i zato želel bi ja vas vu tom poslu na moju ruku imati i da bi vi meni Vuksana za njegovu kčer nasnubili; ar ako nju ne dobim, da se z dugov kuliko skopam, budem zdvojit moral.

MATIJAŠ: Ovo je težek naruček, ar Vuksan je človek tvrd, skup, svojevolen i k tomu jako vu svoje bogatstvo zaljubljen.

JUGOVIČ: Ali vi znate i morete znajti načina ovo njemu dopovedati.

MATIJAŠ: Iskati načina morem, ali znajti je sreća; ar volju človeka, kam bi hotel, obrnuti, niti znanje niti jakost imam. Metemtoga za volju vašu tental budem vse načine.

¹⁶ *leže* (komp. od *lehko*) - lakše

JUGOVIČ: Ako mi to opravite, vekovečni pri meni kruh i opravu imali budete.

MATIJAŠ: Na jednom i drugom hvala. Ja nikaj za plaću, nego za volju i hasen činiti navaden jesem.

JUGOVIČ: O, da bi mi moguće bilo mišu biti, kada vi z njim od toga posla govorili budete, rajši bi neg ne znam kaj, ar sem jako željen sam čuti, kaj da govoril bude.

MATIJAŠ: Vu tom bi vam predi pomoći mogel, kak obečati, da vam povoljnoga kaj opravam.

JUGOVIČ: O, dragi prijatel, prosim vas, dajte mi povečte. Meni dosta bude, samo da sam čul budem, kaj od mene misli i kak govori, da se potlam ja po tom ravnati mogel budem. Dajte mi povečte, ako kakov je način mogući.

MATIJAŠ: Ne znam - meni se vidi (*iščuč okol sebe travu govori*), da jošce imam jedno perce od one trave, koja človeka neviđenoga čini.

JUGOVIČ: O, dragi ljubleni prijatel, dajte mi, ako imate, ja vam na veke zahvalen budem i vas več kak za proroka držal.

MATIJAŠ: Ovo je ravno jošce jedno perce; ovo se mora pod jezikom držati onde, kada hoće gdo neviđen biti, i na miru vu jednom mestu ostati, niti se z mesta gibati, ar drugač ne vas nego vašu tenju bi človek spazil i ovak vsa norija bi se pohabila.

JUGOVIČ: Budite segurni, da vam ja kakti cepec na mestu stal budem.

MATIJAŠ: Anda dobro. Ovo vam je: čuvajte ju dobro i kada Vuksan sim dojde, friško ju pod jezik postavete i vu jeden kut stanite. Verujte meni, da vas videl ne bude.

JUGOVIČ: Gda pak on sim dojde?

MATIJAŠ: Ja vezda taki idem k njemu i budem ga prosil, da čez jednu vuru k meni dojde, vi pako morate jedno malo pred njim k meni dojti i onda vam se želja spuni. (*Odide*).

JUGOVIČ: Ovo je jako lepi način čuti, kaj drugi govori, i videti, kaj čini. Sreča, da ovakva skrovnost ni vnojem znana, ar kuliko bi nekojem hasnela, tuliko i sto puti više bi drugem škodila. Vezda idem po mojem poslu, da i ovoga zvršim i drugoga ne zamudim.

Spelanje VI.

(Matijaševa hiža)

Matijaš, potlam Vuksan

MATIJAŠ: To je istina, da je ovo jedna prazna glava, i jedna zmed oneh, koji su vno po školah trošili i malu hasen iznesli. I ovo je jeden zmed oneh, koj drugač nikaj ne veruju, doklam po njihovi volji vsa ideju, ali kak brže se vreme i sreča obrne, pripravní jesu vu vsaku bedastoču sebe napeljati dati, samo da kakovu od onud hasen čutiti mogu. Ov je tulikajše takov, ar se čisto lahko vuputiti je dal, da more po jedni travi neviđen postati, kajti ga sila pritišče i vu tom polehčicu najti ufa se. Ali splatim ja njega tak, da nigdar više takvem bedastočam veruval ne bude.

VUKSAN: No, ja sem ovde, gospon dijak.

MATIJAŠ: Najpriličneje ste došli, moj sused.

VUKSAN: To mi je jako drago, ako sem potreben i morem služiti.

MATIJAŠ: Mala služba, ali velika norija.

VUKSAN: Čisto dobro, ar sem ravno vezda na norije jako prikladen, ar sem se v Kaptolomu takvoga dobrog staroga vina napil, da mi vse žile igraju. Sudim, da ovo mora još-če od onoga vina biti, kojega su negda Krajnci zvali erdegata bajn.

MATIJAŠ: To mi je još dragše, da ste tak zevzeti na norije; hoćemo i mi jednu imati.

VUKSAN: Kak se zove? - Van z njum.

MATIJAŠ: Jugovič prosil me je, da bi vas snubil, da bi mu vašu kćer dali za tovarušicu.

VUKSAN: Nigdar bedasteše ni mogel misliti.

MATIJAŠ: Kajti mi pak nikak mira ni dal, moral sem mu obećati, da vas na to snubiti hoću. K tomu željel je sam poslušati kaj vi vu tom poslu govorili budete, i ja sem ga vputil, da imam takvu travu, koju pod jezikom držeći neviđen postane. Ovu od mene je vzeli; zato kada on vu hiži bude, tak se držete, kak da ga videli ne budete, i na vse moje reći tak odgovarjajte, da bu dosta šnofati imal.

VUKSAN: Nigdar lepše komedije. Verujte meni, da ga tak splatim, kak se zna i valja. Gda pak bude ta komedija?

MATIJAŠ: Vi vezda mahom domom odidite i čez pol vure nazad se povrnite: za toga on vre pri meni bude i onda počnemo našu igru.

VUKSAN: Ako vezda ne pokažem, kaj sem ja, tak nigdar drugda. Idem brže domom, da ze vseh mojih ladlnov zberem, kaj god je gde pameti, da ju ovde skramariti mogel budem. Ha, ha, ha, nigdar lepše norije.

Spelanje VII.

Matijaš

Ovu vuru jesem dobro navil: kada se spusti, bu išla, tukla i bila, da bu dragota poslušati. Vezda nikaj ne fali, kak onoga gimplna k rukam dobiti kaj brže. - On ne sfali drugač, zvan ako je vre kade travu probuval i spazil, da je vkanjen. - Skoro da sem bedasto vćinil, da sem mu nju pred vu ruke dal. - Dobro je, ono ide sim. Ovakve veternjake človek more vu vse vputiti.

Spelanje VIII.

Matijaš i Jugovič

JUGOVIČ: Malo je falelo, da ni sem zakesnil. I bil bi morebiti, da sem se ni paščil pri gospodinu Smukoviču nekaj skrovnoga kaj brže pisati.

MATIJAŠ: Ravno prav i dobro ste došli, ar se naskorom nadijam Vuksana k meni.

JUGOVIČ: O moj dragi prijatelj, ja se vre vezda veselim, kak ja v kutu stal budem i on mene ne bude videl.

MATIJAŠ: Ja tulikajše komaj čakam, doklam jakost moje trave vi čutiti i ja videti mogli budemo.

JUGOVIČ: Kulika budem ja mogel po jakosti ove trave čuti, videti i zeznati. O! ova meni jošče takvu sreču zrokuvala bude, da njoj moji pajdaši i prijatelji nenavideti budu morali.

MATIJAŠ: Vse pomalo, vse pomalo; nikaj nagloga nima konca dobroga. (*Spazi Vuksana i reče:*) Ide, ide Vuksan, friško travu pod jezik. (*Jugovič dene pod jezik travu, Matijaš se pak včini, kak da ga ne bi videl i reče:*) Gde ste? - Tam v kut stanete, pak se niti ne genete, doklam on ne odide.

Spelanje IX.

Vuksan i prvi

VUKSAN: Dober dan, gospon dijak.

MATIJAŠ: Dober dan, dragi sused. Drago mi je, da ste se k meni potrudili, da se med četeremi očmi spomenemo od jednoga dugovanja, koje vam i drugem dvem veliku sreču doprinesti more.

VUKSAN: O! gospone, gde se kakva sreča vloviti more, onde sem ja ze vsemi četiremi pripraven.

MATIJAŠ: S tem bolje; anda se ufati morem, da vu poslu mojem napreduval budem.

VUKSAN: Samo van z njim brže, ar sem denes na vse pripraven.

JUGOVIČ: (Dobro je ufanje; ako mu ov z nosom ne zavine, ne će mu drugi nigdo.) (*Doklam ova Jugovič mučoč i kakti vu sebi govori, Vuksan na njega plune, nato reče i pak mučoč:*)

JUGOVIČ: (Ala prasec nekakov, pak je ravno na me moral plunuti.)

MATIJAŠ: Anda dobro. Gospona Jugoviča, ne dvojim, da dobro poznate.

VUKSAN: Ako ga vsaki kučiš pozna, pak ga ja ne bi poznal.

MATIJAŠ: Ov drugač od poglaviteh roditelov, vezda kakti na vsu ruku živuči, nakanil je sreče svoje stališa pobolšati.

VUKSAN: I vreme bi mu bilo jedanput; ali bi skupa pamet i držanje moral pobolšati, ar zaisto ves, kulik je, ni šnof duhana vreden.

MATIJAŠ: A, toga ne govorite, on je vendar plemenitoga roda.

VUKSAN: Kaj hasni plemenščina, ako niti Bog niti kralj niti domovina iz njega hasen kakvu imati ne more. - - Plemenščina je prazno ime samo, koje niti hrani niti opravlja človeka. - Srce plemenito, držanje drečno, navuk potreben, prikladnost k službam domovine i marljivost, ova su, koja istu plemenščinu plemenitu činiju.

MATIJAŠ: Ali se on vendar čini prikladnoga, ar s vremenom bude jošče dober prokurator.

VUKSAN: No, toga nam je potrebno jošče, i tak je teh prisežnikov, pisarov i pravdoznancev tulika sila, da nimamo skoro mesta, kam bi plunuli. - Pak, kaj bi on za jeden prokurator bil, koj jošče porkuš juruš niti za rep ni prav prijel, niti morebiti zna dobro scribo cum calamo.¹⁷

MATIJAŠ: Kak je goder. On je vendar želju i volju dobil oženiti se i ovak svoj stališ poboljšati.

VUKSAN: To jest iz slame leči v koprivje. Prosim ja vas, koja bi njega vzela drugač, zvan ako bi mislila, da se od njega poleg vezdašnje navade, kojoj se jako čez prste gleda, kada ji se videlo bude, svojevotjno raspitati mogla bude. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ja vendar sudim, da bi vnoga plemenita divojka k njemu privolila, ar je lepoga tela, poglavitoga roda i bogateh starešeh.

VUKSAN: To je sve prav. Lepo je telo, ali je na njem gingava i prazna glava. - Poglavitoga je roda, ali ovoga z svojem držanjem tak je vre zahrđavel, da mu je komaj pridovka poznati. Bogateh je starešeh, ali je vre jednu polovicu duga vu buduče očinstvo napravil; drugu polovicu lahko rastepe vetre delajuč, kopove i jagare zdržavajuč, jahače hraneč i tak dalje. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ali ako divojku dobi, koja premoguča bude, lahko vse duge splati i dostojno živeti mogel bude.

VUKSAN: Koja je pak ona, koja, ako je premoguča, ne bu tulikajše potrebuvala takvoga, kojemu, kaj vu mošnji falelo bude, v glavi barem ne sfali. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Postavimo, da bi mu se vaša kči dopala; vi ste bogati, ona jedina, bi mogli sebe i nju srečnu včiniti.

VUKSAN: Gospone, kaj ste obnoreli, ali z mene norca imati hočete?

MATIJAŠ: Niti jedno niti drugo. Nego to je prava istina, da se njemu vaša kči na tuliko dopada, da je dokončal nju od vas po meni prositi dati.

VUKSAN: Da bi se ja komu vu to vputiti dati hotel, bi vekši norc moral biti, neg je on sam. (*Plune na Jugoviča.*) Ar, kaj štimate, da on moju kčer, ne pako moju mošnju snubi? O, znam ja dobro takveh habikruhov nakanenja; komaj iz škol izideju, komaj jedno malo počneju scribo cum calamo,¹⁸ vre misliju, da bi koju divojku kade zaslepili, ter se z njenjem blagom oženi, da bi ovak na bale, pileare, holber cvelfe, alamude oprave više trošiti imali. I zato, ako nikaj više nimaju, kak one duge hlače, koje ober pupka vežeju, vre se zgledavaju, da bi kakvu bogatu dobili. Ali za dobru, tihu gazdaricu, ako i pri malom imetku, retki pitaju. Gde bi se pak tulike bogate zmagale, ako bi vsakomu na del jedna dojtj morala? - Ovakvi založaji jesu retki, pak su i za one, koji v glavi i v mošnji soli imaju. (*Plune na Jugoviča.*)

¹⁷ *scribo cum calamo* (iskv. lat.) - pisati perom

¹⁸ *scribo cum calamo* (iskv. lat.) - pisati perom

MATIJAŠ: Ja ne sudim, da bi se vi ufali vašu kćer komu vekšemu i preštimatešemu vdati, pokehdob je purgarskoga roda i priprosto zvučena.

VUKSAN: Kaj? Priprosto zvučena? Prosim za oprošćenje. Hodila je ona tri leta nad Kamenita vrata; navčila se je tam štrikati, jedno malo šivati, z vsakojačkum svilum srca našavati, tak da su v jednom tri; katekizmuša zna tja do glavnih grehov; pisati zna čisto dobro, samo da si priteško čteje. Vsega zna dosta dobro, samo presti malo. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: To je dosta za purgarske kćere.

VUKSAN: Pak, kaj štimate, da bi taki Jugoviča vzela, da bi srečna bila?

MATIJAŠ: I kruto: bi postala plemenita; bi se z vekšemi pajdašila; navčila bi se vludneši način življenja.

VUKSAN: Najte, najte, prosim vas, te sreče brojiti. Imamo žive pelde takveh, koje se iz purgarskoga stališa med plemenite zakrpale jesu, kak živeju, kak se nosiju, kak se prenavlaju, kak da bi s porcolana bile. Od gizdosti rastežu se jeden klafter dalje, kak se s poplunom odeti mogu; od čalarnosti napuhavaju se bolje, kak velike gospe. Kojem predi jedna parkanasta kiklica za veliki kinč je bila, vezda ne mogu im tovaruši zadosta zmagati penez na vsake nove mode, koje one ali z oka ali z boka moraju imati; na tuliko, da od same oholnosti ne vidiju, da im čez razdrte krove godina kaple na njihove svilne op-rave. Pak je to sreča?

MATIJAŠ: Tomu su zrok tovaruši, koji ova prepuščaju na hiže i imetka porušenje delati.

VUKSAN: Imamo vsakojačke pelde ovakoveh zakonskeh ljudih, pak kakov im je glas?

MATIJAŠ: Sudim, da dober.

VUKSAN: Nič preveč. Prosim vas, je li more onde dober glas biti, kade jeden plemeniti, koj nikaj ni probuval, nikakvu službu domovini včinil, od gizdosti, da je plemenit, ne će drugač domovini služiti, zvan ako taki veliku čast ne dobi, ali vsako leto dve štenge više ne korači; zato ostavi malu službu, kajti nima tuliko na leto plače, kuliko je on kader pot-rošiti, odide na svoje imanje, onde sim tam lomače, konje zjahiva, kmete guli, gosti zva-đa, zadnjič iz same naglosti oženi se; i drugo nikaj od svoje sreče pokazati nima, kak je-den minuš dece, koja denes zutra zbog pomenkanja dobrog othranenja jednaki divjaki budu, kak je i otec. Je li ovo dober glas? (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Istina je, to ni dober glas, ali malo je takveh rasipnikov.

VUKSAN: Malo ih je, ali i oni su domovini preveč. Dapače ovakvi su zrok, da domovina naša vu veri, dobrom držanju i negdašni diki vse pa malo prepada. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: (Ov človek ne mora slamu vu glavi imati; moram ga jedno malo razdražiti, da se čisto zgovori.) - To ne more biti.

VUKSAN: Moj gospone, ja se čudim, da vi drugač spametni, ovo ali ne vidite ali videti ne čete. - Ne li istina, da naši premogući domoroci decu svoju vu stranske orsage vu navuke pošiljaju? - Ne li istina, da ova tam slobodneša jesu, ar nisu na očeh starešeh, rod-bine i prijatelov, koji vekšu skrb na ovakve za nikaj imaju, kak stranski navučiteli i pazi-teli za ne znam kakvu plaču? - Ne li istina, da ovakvi dečaki još sami sebe ravnati ne zna-jući lahko se od hman pajdašev vu vse ono vputiti pustiju, kam je volja i želja pelja; anda se i predi svakoga zla kak dobra navčiju; ovak puni stranskeh faling i duha praznosti dojdeju vu domovinu svoju, ter kažeju doma z čini, kuliku silu novac strošiti morali jesu roditeli, da bi sini njihovi onu starinsku domovine svoje i dobrog držanja svitu sleči, ter

novu poleg mode iz neizbrojenih krpic vsakojačkeh faling spletenu kakti harlakini obleči i domom donesti mogli. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: To jošče ni zadovoljen zrok zrušenja domovine.

VUKSAN: To je samo početek. Ar kak brže se vu orsagu počne premenjati starinska naroda nošna, vre se pomalo kaže, kakov duh nestalnosti je vleznuv vu domoroce, po kojem na dalje počneju premenjati starinsku navadu dobroga držanja, zakona i ljubavi bližnjega. I zadnjič nastani se med nje ona nesrečna želja vlastitoga dobra, kada se vsaki za svoje, nigdo pak za općinsko dobro skrbi. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Niti ovo ni jošče pravi zrok.

VUKSAN: Pogledjmo Tirolce. Oni ostanaju vsigdar pri svoji starinski navadi nošne i držanja, i po tom kažeju vu vsaki priliki, da su stalni vu veri proti Bogu, vernosti proti cesaru i ljubavi proti domovini.

MATIJAŠ: Da se pri njih ova nahađaju, ne moramo se tomu čuditi, ar on narod kesno vu pameti dozori, niti je tak vučen i rasvečen.

VUKSAN: Anda mora jeden narod vučen i rasvečen biti za prepasti vu vse moguće falinge? - Ja pak suprotivno nahađam. Ar koji su domovini pogibelneši: je li vučeni, ali samo rasvečeni, ali čisto nevučeni? - Meni se vidi, da oni, koji su dobro vučeni, jesu kakti trezni, koji znadu, kaj činiti moraju i onak činiju. - Koji su rasvečeni, jesu kakti na pol pijani, koji pred meglum slapov gizdosti i slaboče pameti niti dobro niti zlo prav vidiju i zato sim tam lomaču, ter kajgoder včiniju, sudiju, da je spametno, kajti ne mogu prerazmeti. - Koj čisto nisu vučeni, jesu kakti zevsema pijani, i ovi ali vu svojem miru i navadi dremleju, ali ako kaj včiniju, ne more im se tak zameriti, ar nimaju pameti vu rukah svojeh. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ova prispodoba je zaisto prikladna i razumna.

VUKSAN: Ne mislite, da bi mi starinski purgari ne znali se tulikajše razumno i razložno spominati. Ar mi znašli jesmo, da ovakvi supijani i rasvečeni svojvoljci jesu z vekšinum nikakve vere: od duhovneh nikaj ne držiju; iz zapovedih tak božjeh kak cirkveneh norca delaju; posta nimaju kakti psi; poštene reči ne zrečuju kakti hajoši; z rečjum, vse kaj trezni obdržavaju i činiju, oni općinjaju i zešpotavaju. Gde anda zakona ni, gde srama ni, gdje ovakvem omamlenem špotlivcem vuzde i straha ni, kaj se dobra kralj i domovina nadijati more? - O, da bi ono vezda pri nas bilo, kak je meni moj vujec plebanuš povedal, kaj je bilo negda pri Rimlaneh, da su najmre imali oštre ljudi, koje su cenzore zvali, koji su pasku imali na dobro držanje ljudi i skupa vsu oblast malovredne spačitele kaštigati. O, da je to med nami, kak bi se vezda vnogi prez razloga časti, stališa ali roda iz orsačkeh hiž ali iz Turna na Zverceh¹⁹ zgleđavali. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ovakve cenzore ne potrebujemo mi, ar se ovakvi jačiju vu općinski segurnosti i slobošćini svoje plemenščine ali stališa.

VUKSAN: Dosta zlo, da tak misliti moreju. Prosim vas, ako vam jeden prst na ruki gnije i vi njega nikak zvrčiti ne morete, je li njega rajši ne odrežete, kak da bi pustili onu gniloču vu druge prste i celu ruku dojt? Ovakvi svojvoljni i zločestoga držanja ljudi jesu kakti gnili kotrig općine, koji s kem duže vu općini zadržavati se moreju, s tem vekšu pogibel doprinašaju z zločestem i spačlivem držanjem svojem drugem kotrigom općine: ove anda z suprotivnemi i nepovoljnemi protimbami vrčiti je potrebno, da zlo ono malovredne gniloče dalje nejde na druge kotrige, i ako protimbe ne hasneju, sudim, da spametneje

¹⁹ iz *Turna na Zverceh* - iz Tornja na Dvercima (kula Lotršćak)

je celoga takvoga kotruga odseči i čisto od opčine razlučiti, kak prepustiti, da z hman peldami svojemi, kakti z jednum kugum druge kotrige zatepe i celu opčinu pokvari. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ovakvi se jačiju z onem dekretumom tolerancije, koj je od dvora kraljevskoga zišel.

VUKSAN: Kaj ste to rekli, kaj? Kaj je to za jeden dekretum?

MATIJAŠ: To je kraljevska naredba, da se med sobum razlučenih zakonov ljudi preganjati ne smeju, nego da je slobodno vsakomu živeti poleg zakona svojega.

VUKSAN: To je sveta i spametna naredba, ali ja mislim, da on dekretum nima toga, da bi vsaki slobodno iz svojega zakona norca delal, ter vendar niti svojega niti drugoga obdržaval. Ar takvo osmehavanje i za nikaj držanje zakona svojega pri nikom ne vidimo, kak pri jedinom katoliku. I takveh svojvoljnih nevernikov vezdašnje vreme veliku silu imamo. (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Ali vendar i ova sila ni mogla još opraviti, da bi domovina na nikaj došla.

VUKSAN: Vi bi morali, gospone, jedanput z menum k Hemetšnajararu v krčmu iti, ovde bi vi čuli, kak se od toga naši stari purgari divane. Ni li istina, da deca naša, doklam jošče za navuk kakov prikladna nisu, vu rukah i na skrbi stareših jesu, od kojeh se vu mladeh nogah vu strahu božjem i dobrom držanju othraniti moraju, ako hočemo iz njih hasnovite purgare i domoroce imati? Ni li istina, da deca jesu kakti opice, koja kaj čuju od stareših, ono govoriuju; kaj vidiju, onak činiuju? Ni li istina, da, kak se mlada šiba grbavo ali jednako rasti pušča, onak odraste? Ovak i deca, kak se vu mladosti živeti, govoriti i činiti navčiju, ono se vu njih tak zakoreni, da vse ono i vu starosti zadržiju i vu drugu kakti naravu njim prejde? (*Plune na Jugoviča i dalje govori.*) Ova anda deca dospeju vu ruke onakveh stareših, koji sami nigdar Boga ne moliju; iz vere i njenjeh kotrigov si norca delaju; nedostojno od Boga i svecev govoriuju; nesramne i spačlive spomenke zvekšinum pred decum imaju; poste ne odbdržavaju; duhovna gde i kak moreju opsuju; oci na jednu, matere na drugu stran na očeh dece prekoredno živuč hman pelde njim davaju. - Kade ovakve navuke, ovakve pelde vu mladosti deca zadobivaju, ne bi li njim bolje bilo, da bi im stareši oštre nože vu ruke za skončati telo, kak malovredne pelde za dušu, poštenje i dober glas na veke pogubiti, bili predali; pokehdob ovakvoga malovrednoga življenja navada na tuliko se zakoreni vu njihovom srcu i vu naturu prejde, da ni več moguče vsem navučitelom ono popraviti, kaj ovakvi malovredni stareši nemarljivo i zevsema pokvarili jesu. - Je li se anda ne moramo bojati i nadijati, da ovakvu raspuščenu življenja navadu ova ista deca deci negda svoji i ova nadalje odvetkom svojem nemilostivno napajala ne budu. Ar ni moguče, da bi se janci od vukov leči mogli. - Je li ne zreli ovak domovina k zrušenju svojemu? (*Plune na Jugoviča.*)

MATIJAŠ: Pomozi mi, sveti Matijaš! Vi morate već kak Vuksan krznar biti, da tak mudro govorite.

VUKSAN: Nikaj već, kak Vuksan, koma, krznar, punktum.

MATIJAŠ: Mi smo čisto vu drugi spomenek zašli. Dajteda vi meni povečte, kak smo dalko mi vu našem poslu za gospona Jugoviča došli?

VUKSAN: Ako nismo kuliko nazad, naprvo čisto nikaj. I zato povečte vi njemu, da bi on moral jošče jeden put tuliko let vu školah razdreti, kuliko je vre potrošil, doklam bi k takvi pameti došel, da bi sebe ravnati znal. Ar za takve, koji sami sebe ravnati ne znaju, ni žena, kajti niti nju niti decu bi ravnati znali; ovo je pako na sreču i hasen zakonskoga sta-

liša²⁰ najpotrebneše i najprveše. Tak mu povečte. Vi pak, gospone, ne puščajte se drugi put vu takve norske posle, da ne bi i vi kaj pod nos dobili. Ar stanovito za ovakvu misel obodva drugoga odgovora niste vredni, kak da se človek oštro srakne, pak vam i njemu v zube plune. (*Plune na Jugoviča i reče:*) Zbogom. (*I odide.*)

MATIJAŠ: Ala grobijan nekakov.

Spelanje X.

Matijaš i Jugovič

JUGOVIČ (*plune van travu i reče:*) Pfi, teremtete, prokleti šintar.

MATIJAŠ: Kaj vam je?

JUGOVIČ: Je, kaj mi je. Poglejte samo, kakvoga je prasca z mene napravil.

MATIJAŠ: Gdo?

JUGOVIČ: Ov osel stari. Nut, kak me je vsega od pet do glave popluval.

MATIJAŠ: Ha, ha, ha, to je za vcrknuti od smeha. Pak kak se je to pripetilo.

JUGOVIČ: Ah, kaj me pitate. Ja sem ovde v kutu stal, on pak, kada mu je na pamet došlo, plunul je na me i vsega me je popluval; oči, zubi, vuha, oprava, vse je jeden hraček. I je li ga nesreča nosila ravno vu on kut pluvat. Ni mi tuliko za drugo, kuliko mi je za opravu.

MATIJAŠ: Zakaj si niste dole počenuli?

JUGOVIČ: I to sem včinił, ali mi je ravno onda prav v zube plunul. I kakvu sem goder figuru napravil, ravno da bi me videl, vsigdar me je zgodil.

MATIJAŠ: Ha, ha, ha.

JUGOVIČ: Ah, vraga li se smežete.

MATIJAŠ: Ha, ha, ha, to je lepa komedija.

JUGOVIČ: Nigdar više ne budem tu proketu travu pod jezik metal. Ova ali ne mora tu jakost imati, ali mora vsakoga k sebi vleći. - Oh, da bi se samo zbog mojih hračkov nad tem grobijanom sfantiti mogel, rajši bi neg ne znam kaj.

MATIJAŠ: Pustete to za vezda, ja vam sam najdem priliku k tomu, da se poleg vaše volje sfantite, ar je i mene grobijanski zbanuval.

JUGOVIČ: Oh, samo mi ovde pomozite, onda već nigdar vam nepriličen ne budem.

MATIJAŠ: Dobro; ja vam naskorom najdem priliku i povem načina. Samo imajte potrpenje, ar vezda imam drugoga osebjunoga posla. (*Odide.*)

JUGOVIČ: Ja si pak idem oprave snažit²¹ i lica prat.

²⁰ *zakonski stališ* - bračno stanje

²¹ *snažiti* - čistiti

DOGOD III.

Spelanje I.

Veselkovič, Pisarovič, Jugovič i Koprinovič

Predi neg se teater otpre, čuje se popevanje od oveh. Zatem otrpe se drugi predstor i ovi četiri sediju pri stolu i popevaju.

PISAROVIČ:

Kad smo se tu zišli,
Budmo jedne misli!
Hej, družo, pimo ga
Čak do rana beloga!

VSI SKUPA *rep.*: Hej, etc.

VESELKOVIČ:

Veselo mu srce,
Koj pije vince;
V tugi je batrivost,
Vu nesreči zablivost.

VSI SKUPA *rep.*: Hej, etc.

KOPRINOVIČ:

Doklam budem zeval,
Budem vu me vleval;
Naj budu vsa nakraj,
Vino je zemelski raj.

VSI SKUPA *rep.*: Hej, etc.

JUGOVIČ:

Vino budem vžival
I drugem napijal;
Bog živi nas i vas,
Ki ste došli gledat nas.

VSI SKUPA *rep.*: Hej, etc.

JUGOVIČ: Dajte, bratja, hoćemo si vžite dneve.

PISAROVIČ: I to dobro, ar ih pak do k letu ne bude.

KOPRINOVIČ: Kaj si za k letu glavu teremo: rasti k letu trava, ali ne, samo da je letos dobro.

VESELKOVIČ: Prav imaš! To je i moja regulica: denes vžijem, kaj imam, zutra, kaj budem imal; ako nikaj, budem pozutra stradal.

JUGOVIČ: Čuj, čuj, nekaj zvoni.

KOPRINOVIČ: To vu farni cirkvi k blagoslovu zvoni.

JUGOVIČ: Prav se je zmisлил, vezda, kada su veseli i norski dnevi, blagoslove držati.

PISAROVIČ: Naj si drže! I tak drugi tam ne dojdeju, kak stare babe, bokci i oni, koje je vre svet ostavil.

VESELKOVIČ: Pravoli; ar ovi, kada su čisto vino mladosti svoje svetu alduvali, vezda stare drožđe Bogu ponuđaju ter za stare grehe pokoru delaju.

KOPRINOVIČ: Kaj čete; človek mora vu vsaki dobi kakvu takvu zabavu imati.

Spelanje II.

Matijaš preoplavljen kakti trgovec. Prvi i Hanzl

MATIJAŠ: Dober večer, moja gospoda.

VESELKOVIČ: Bog daj! Otkuda?

MATIJAŠ: (I pak je ovde Jugovič! Ovo tepče mora vsigde biti. Pak ga splatim.)

KOPRINOVIČ: No, kaj ne znate, otkud ste?

MATIJAŠ: Znam dobro, neg sem ravno misлил, jesem li kuliko penez z menum vzal.

PISAROVIČ: Ako samo dosta imate, ar ovde na našeh oštarijah mora človek i ono, kaj ni pojel i kaj bi zutra moral jesti, naprvo platiti, i to duplit.

KOPRINOVIČ: Prosim, prosim. Prvič: od otkuda? da znamo, s kem se zestati sreću imamo.

MATIJAŠ: Ja sem iz Banata trgovec. Vezda se vraćam iz Trsta, kade vole moje prodal jesem.

PISAROVIČ (*k Veselkoviču*): (Aha, ovo ti je tusta pečenka! Hoćemo gledati, da ga kuliko oskubemo.) Sedite, prijatelj, k nam, hoćemo si ovoga dneva veselo vžiti: i tak je fašenek vezda.

MATIJAŠ: To je najbolje, da je človek vsigdar mrtučljivo vesel, ar to vnogo čini k zdravju i dugomu življenju človeka.

KOPRINOVIČ: Kuliko ste parov volov prodali?

MATIJAŠ: Sto i deset.

PISAROVIČ (*k Koprinov.*): (Čuješ, ov ti ima penez.)

VESELKOVIČ: Dobru cenu ne dvojim.

MATIJAŠ: Ni vnogo dobička, neg vendar dosta.

PISAROVIČ: Kak su vezda dragi voli, sudim, da je par s parom lahko prešel po 200 fl.

MATIJAŠ: Tak nekak.

JUGOVIČ (*k. Pisarov. i Kopriv.*): (Bratja, ovoga bi dobro bilo pri mošni načeti.)

PISAROVIČ: (Da bi se samo hotel z nami igrati, bi mu hoteli jedno malo z mošnum zaviniti.)

VESELKOVIČ: Bratja, ja znam kaj. Navečerali smo se dosta; denes bala ni, anda se hoćemo jedno malo za krajši čas prekartati.

PISAROVIČ: To je sveta misel. Hanzl, kelner!

HANZL: Kaj zašafaju?

PISAROVIČ: Znesi vse z stola, samo flaše ostavi, pak nove karte donesi.

HANZL (*pospravla*): Prece, prece, bom vse pernesou.

KOPRINOVIČ: Ja sudim, da se i vi, prijatel, z nami za krajši čas igrali budete.

MATIJAŠ: Kuliko je prilično za časa prikratiti, ne maram. Kakvu igru?

PISAROVIČ: Holber cvelfe.

MATIJAŠ: Gospone, to je prepovedana igra, ar je na tuliko prevzetna i porušliva, da človeka na bogečku palicu spraviti, ali mu veliku stran imetka odnesti more.

VESELKOVIČ: O, toga se pri nas ni bojati, ar niti imamo vnogo, niti zgubiti moremo.

MATIJAŠ: Ali i ono malo, kaj človek ima, postavi na pogibel.

KOPRINOVIČ: Vu pogibeli je vsigdar, ali se zato ravnati i zdržavati mora.

MATIJAŠ: Moral bi, ali koj je, koj se ne vužge, kada vnogo zgubi, i da ono nazad dobi, vnogo i zvekšinum vse na igru postavi i zgubi.

JUGOVIČ: To je nesreća. Ako je pak denes nesrećen, more zutra srećen biti.

MATIJAŠ: Kada več nikaj nima. Pokažete mi jednoga iz igre srećnoga i bogatoga.

JUGOVIČ: To ne morem. Ali mali su tulikajše čisto nesrećni.

MATIJAŠ: Metemtoga vendar vnogi, koji denes vse zaigraju i nimaju zutra s čem obeda jednoga platiti.

JUGOVIČ: (To se je meni tuliko puti pripetilo, da nisem po tri dni krajcara v žepu imal.)

(HANZL *postavi karte na stol, odide.*)

KOPRINOVIČ: Donesel je karte, sedemo si.

PISAROVIČ (*karte meša*): Gdo bude bank daval? (*i deli.*)

VESELKOVIČ: Koj prvoga kralja imal bude.

PISAROVIČ: Gospone, vi imate prvi kralja.

MATIJAŠ: Dobro, kuliko se postavlja vu bank?

JUGOVIČ: Petnajst forinti.

MATIJAŠ: Petnajst? Gospone, naše igre cil je samo za vreme prikratiti. Sudim, da ni jeden zmed nas ne igra, da bi hotel vnogo zgubiti, ali vnogo od pajdaša dobiti, ar bi ovo jedna nevredna poštenoga pajdaštva želja bila. I zato ja, kajti nigdar drugač ne igram, kak za krajši čas onda, kada čisto nikakvog drugoga posla nimam, nigdar više od dveh,

najveć treh forintov vu bank, pet ali šest grošev na figuru, groša pako na ordinar kartu, ne postavlam. I to tak sveto držim, da za nikčiju volju drugač včinil ne bi.

JUGOVIČ: A, to je čisto malo.

MATIJAŠ: Gospone, koj ne zna, s kakvemi trudi spravljaju se novci, on nit cenu njihovu ne zna.

VESELKOVIČ: Kaj se budemo pravdali. Naj postavi vu bank i na kartu, kuliko hoče, mi postavimo, kuliko se nam videlo bude.

PISAROVIČ: Naj bu i tak.

MATIJAŠ: Kuliko se puti karte razdeliti moraju?

JUGOVIČ: Vsaki mora dva puta razdeliti; potlam more prestati, kada bude hotel.

MATIJAŠ: Ovo nit je pravično, niti pošteno, ar vsaki kada na dobičku i vu sreći bude, igral bude, doklam kasu napuni, onda prestane, i to je krivo. Nego vsaki na tri puta razdeli i četrti put vsem figure dâ, onda naj sreča dokanča. Ja drugač ne igram.

VSI SKUP: Naj bude.

(MATIJAŠ postavi vu bank novce, deli karte i ovi se mučič igraju i po redu penez na bank mečeju i jemleju, kak koj zgubi ali dobi.)

Spelanje III.

Dva muži i prvi

(Dva muži dojdeju vu hižu, zgliedavaju se i pristupiju odzad k ovom igrašem, koji se na miru igraju, i Matijaš dobiva; metemtoga se muži čudiju i vu prsa tučeju.)

VESELKOVIČ *(postavi na figuru i krikne)*: Pet forinti!

PISAROVIČ *(postavi na figuru i krikne)*: Deset forinti! *(Matijaš jedno i drugo dobi.)*

I. MUŽ *(vudri se v prsa i mučič k drugomu reče)*: (Glej, glej, kume, kakve ti lepe novce ovi norci zgubivaju.) *(Metemtoga donese Hanzl holbu vina i postavi mužem na drugi stol.)*

II. MUŽ: (Ne stojiju je drago. Nisi hodili za nje na podšpan.)

I. MUŽ: Hodi, kume, sedemo si pit. *(Sedeju si k stolu.)*

II. MUŽ: Jesi li videl, kak se igraju?

I. MUŽ: Ja sem štimal, da je bogzna kak spametna igra, ar se je jako gospoda igraju, pak vidim, da bi se toga naši pastiri sramovali, ar čisto nikaj pameti k tomu ni potrebno.

II. MUŽ: To ni velika fura. Meni se vidi, da ova igra je samo za to zmišlena, da jeden, koj je srečen, more drugoga čisto opleniti.

JUGOVIČ: Deset forinti na ovu figuru.

I. MUŽ *(vudri se v prsa i reče)*: Jej, jej meni, deset rajniški na on falačec papera.

MATIJAŠ: Gospone, ja imam poldvanajst. Kuliko vi?

JUGOVIČ: Poldeset.

MATIJAŠ: Anda dvadeset forinti sim.

II. MUŽ: Vidiš, vidiš, kume, deset je postavil, pak je dvajset zgubil; pak si još s toga nikaj ne dela.

I. MUŽ: Naj bi ti pak vezda podšpana splaćati moral, bi se z siromakom mužem za jedan krajcar trgal.

PISAROVIČ: Petnajst forinti na ovu figuru.

II. MUŽ: Vidiš, vidiš, i ven tam je petnajst rajniški postavil.

I. MUŽ: Muči, muči, je li je dobi.

MATIJAŠ: Poldvanajst.

PISAROVIČ: Jedenajst.

MATIJAŠ: Trideset forinti sim.

II. MUŽ: Dobro je vćinja; i ov je trideset raniški zgubil.

I. MUŽ: Prav mu je, ja sem mu pred tremi dnevi moral dva dukata dati predi, kak mi je na moju štanciju jeden dreketum napisal, i to ti ne bilo črnoga kak za četiri prste vu širinu. Kak pravo, tak zdravo.

II. MUŽ: Jaj, jaj, kume, da bi se mi muži ovakve igre igrali, bi nas pune orsačke hiže bile.

I. MUŽ: Znaš li, kume, da ti se muhe lahko v pavučinu vloviju, ali pak sršeni ti pavučinu predereju.

II. MUŽ: Bogme ti je to istina. Siromak muž mora na vsakom prelazu veznuti.

MATIJAŠ (*stane se gore,²² zdigne kasu i reče k Jugoviču*): Gospone, vi ste 50 forinti postavili i zgubili. Ki bi si razloga dal, pak za vreme prikratiti, pomalo, ne pako za vnogo dobiti, vnogo postavlal, bi spametneje bilo. Vi ste od vašeh roditelov na velike molbe prijatelov vašeh včera komaj 200 fl. dobili; ove ste ovdi tak zaigrali, da ne budete imali krajcara, s kojem bi se otkupili, da vas ne bi pes zascal. Ni li to žalosno? - Moja gospoda, ja sem pošteno z vami igral i pravično dobil, kak sami vidite, okol 550 fl. Znam dobro, da vsaki zmed vas najzadnji krajcar je ovdi ostavil. - Ja, hvala Bogu, pri takvom imetku jesem, da ljudskog²³ novca, najmre po ovakvi prevzetnosti i bedastoči zgublenoga, ne potrebujem. Vi ste s penezi hitali, kak da bi jezera dohotka imali, i zato niste vredni pomilovanja, nego oni tam siromaki muži, koji se celo leto mučiti moraju, da komaj tuliko zaslužiju, kaj samo jeden zmed vas denes vu jedni vuri je zgubil. Zato vam, siromaški kumeki, iz dobička mojega vu pomoč življenja vsakomu fl. sto prikažujem. Morebiti vi nje bolje precejnati znali budete, kak ova gospoda. (*Preda prvomu sto forinti, koj se zahvali: Ponizno hvalim! Preda drugomu sto forinti i drugi reče: Bog im plati! Obadva mu ruku kušneju i povrnu se k svojemu stolu.*)

MATIJAŠ (*nadalje govori*): Ove druge 350 fl. predam vu špital, na pomoč oneh siromakov, koji pogibleju od nevolje prez pomilovanja oneh, koji noči prečuju, zdravju škodiju i krivično morebiti novce spravljaju, da je na ovakov način prez hasne zaigrati moreju. - Sudim, da, kaj ste zajeli i zapili, još platili niste niti imate otkud, zato ja vsa splatim. Kelner!

²² *stati gore* - ustati

²³ *ljudski* - tuđi

Spelanje IV.

Hanzl i prvi

HANZL: Kaj zašafaju?

MATIJAŠ: Donesi 6 butelj tokajera.

(Hanzl odide po vino. Matijaš dalje govori): Hočemo si ovoga dneva dobro vžiti; najpre pak ja, koj sem tak jako srečen bil. *(Hanzl donese butele i postavi na stol. Matijaš reče njemu:)* Vezda mi poveč, kaj su ova gospoda i muži zatročili i kaj butele stoje, ja hoću vse skupa splatiti.

HANZL: Tisti tokajer je ta narfineši. Tist je z Ogerskiga od svetiga Tokaja. Je dober ino fin, le ga skusite. Je saka butela po tri guldinerje; tisto bode zvrĝlo, zvrĝlo *(broji na prste):* tri pa tri so siedem, pa tri so desiet, pa tri, no tri bo zvrĝlo pietnajst; kosilo osem no štierdiesiet no piet krajcarjov, bo zvrĝlo vse vkiup štier no dvajsit guldinerjov.

I. MUŽ: Vrag mu je kranski materi, niti brojiti ne zna.

MATIJAŠ: Ovo imaš trideset forinti; kaj je zvišega ober tvojega računa, naj tebi bude, da onomu dati mogel budeš, ki te bolje računati navči.

HANZL: Ja, gospud, tistega drobiša bom že zrajtal. On pak tista velika rajtinga mi močno gre. Ne bojo neč več zašafali.

MATIJAŠ: Neč. Plačen si, othađaj.

Spelanje V.

Matijaš i prvi prez Hanzlna

MATIJAŠ: Gospoda, vi ste jedno malo zamišleni. Pustite to na stran! Naj vam ovo za navuk bude, da teške trude i žule vaše nigdar na pogibel sreće ne postavljajte, ar ona je nestalna. K tomu znate dobro, da ova igra je prepovedana, zakaj anda ovu prepoved prekršujete? Ako se zapovedi ali prepovedi delale budeju i nigdo nje obdržaval, dapače oni, koji bi za obdržavanje skoznuvati morali, sami budeju prekršivali, kakve se hasne općinskoga dobra imamo nadijati? - Ali pustemo ova na stran. Hočemo se z ovum kaplum razveseliti, da zabimo na naše nesreće i tečneje počivali budemo. Vsakomu nam jedna butela, vam pak dvem, kumeki, jedna. Vžite si i vi kaj dobra na svetu!

OBODVA: Liepo ponizno hvalimo!

I. MUŽ: To je još jedino muško veselje. Da toga ni, bi morali pocrkati.

MATIJAŠ: Natočemo kupice! Bog živi našega presvetloga kralja, koj se skrbi za sreću i hasen domovine naše. *(Pije.)*

VESELKOVIČ *(netečno reče):* Bog ga živi, akoprem ja skrb njegovu ne čutim. Ako si sam kaj ne preskrbim, od njega malu službu i još menšu plaću imam.

MATIJAŠ: Ako budu vsi velike službe i plače imali, koji za njimi hlepiju, gde bi se službe, gde novci zmagali, najpre ako vsaki tuliko bi moral imati, kuliko bi zaigrati mogel. Je li vam ne bi oveh 200 fl., koje ste zaigrali denes, za pol leta dosta bilo za pošteno živeti?

KOPRINOVIČ: Gdo pak za nikaj služil bude?

MATIJAŠ: On, koji ljubi domovinu, općinsku sreću išče, i z dikum svoje marlive službe je zadovoljen.

PISAROVIČ: Kaj na me spada općinsko dobro, ako sam zlo stojim.

MATIJAŠ: Na vsakoga domovine sina spada najbolje, ar općinsko dobro dohađa od osobnoga dobra vsakoga domovine sina. Ako se anda vsaki za svoje dobro skrbel ne bude, da on nekoju stran sreće i imetka svojega domovini alduvati mogel bude, otkud bude ona drugač zmagati mogla, da vaše službe naplati? Je li morete pravično potrebuвати, da jedna stran domorocev dan i noć skrbela se bude, da ono domovini na općinske potreboče alduje, kaj vi malovredno i rasipno z druge strani potrošiti i potepsti mogli budete? Ako vsaki samo od domovine pomoć čakal bude, metemtoga vreme za nikaj trošil, prestane obdelavanje polja, zapustiju se meštrije, zaostaneju dobri navuki, zgubiju jakost zapovedi, i zadnjič oslabe vsaki stališ. Ali kak dugo ovo trpelo bude? Doklam ono, kaj pređi naši z velikum skrbjum i trudi skup spravili jesu, rastepemo i strošimo. Kam potlam?

JUGOVIČ: Ne maram, kam goder. Rajši zaisto kakti osel travu gristi, kak prez zadovoljne plače domovini služiti.

MATIJAŠ: Barem bi onda vekšu hasen z vas imala, kak vezda ima, ar bi žakle nositi znali.

VESELKOVIČ: Ja rajši krnjakom postati, kak nekuliko let za 50 ali 100 forinti sim tam lundrati kakti pes.

MATIJAŠ: Barem bi slaninu človek od vas onda imal. (*Dobiju obodva na jedanput on oselsku, ov svinsku glavu.*)

I. MUŽ (*od straha govori*): Jes, jes, kume-e-e-e-e - glejte, glejte-e-e, kakve su ono stvari, potri je križno drevo.

II. MUŽ (*od straha takaj*): Jej, jej, meni-i-i-i-i, kaj je to-o-o-o-o; to je božja kaštiga.

KOPRINOVIČ: Je bogme, ravno se hoće Bogu z nami ove norije imati. (*Pije i dobi veliki nos, prime se za njega i reče*): Teremtete, ov je žmahen, vsaki dan funt tubaka prejde vu njega. To ni drugo, to mora coprija biti.

PISAROVIČ: Ha, ha, ha, ovo su čudnovata preobraženja. Ov ima oselsku, on tam svinsku glavu; ov se pak drži na nje z svojem nosom kakti puran. (*Natoči si, pije; i nato počrne na obrazu, kada odmekne; nakaj počne osel tuliti i prasec krohati.*)

I. MUŽ: Glej, glej, kume, kak ti je on tam počrnel, kak vrag, potri ga sveti križ.

KOPRINOVIČ: Ha, ha, ha, kakov si pak ti Indijanec?

PISAROVIČ: Kakov Indijanec?

KOPRINOVIČ: Vem si črn, kakti vrag, na poglej se. (*Da mu zrcalo.*)

PISAROVIČ (*ogleda se i reče srdit*): Erdegata, to mora coprija biti. To je pravi on cigan moral napraviti, ar sem ga spazil, da je vu kupice nekakvoga praha metal. - Toga ne prostim; to si ti, coprnjak, napravil. (*Vsi se zdigneju proti njemu i hoćeju ga prijeti, ali se on najedenput na smrt obrne, nakaj vsi se osupneju i opadne predstor.*)

II. MUŽ: Kume, ovdi ti vrag svoju igru ima, ovo su njegove hamulije.

I. MUŽ: Bežimo, kume, ne bi li pak nam kobiline glave prirasle.

II. MUŽ: Bog oslobodi i sveti Anton. Bi nas žene doma z lopatami zatukle.

I. MUŽ: Hodi brže, dokle smo celi. (*Iduč govori.*)

Spelanje VI.

Smolko

(*Izide van i sam se z sobom spomina*): Ako je to istina, kaj mi je sused Vuksan povedal, to je vredno, da se vu vse novine naštampa. To je vendar velika kozlarija, koju su ovi dva iz Jugoviča napravili. Kakov je on bivol bil, da se je dal vu to vputiti, da jedna trava more človeka neviđenoga napraviti? - Ha, ha, ha, ja bi rajši bil ovu manipulaciju zdalka gledeti, kak tri dni pijan biti.

Spelanje VII.

Matijaš i Smolko

MATIJAŠ: Zdravo, moj Smolko.

SMOLKO: Ravno ste mi prav došli. Prosim vas, je li istina, da ste vi z Vuksanom Jugoviča tak lepo splatili?

MATIJAŠ: Istina.

SMOLKO: Ha, ha, ha, vezda verujem, da ste vi jeden vragohitni šelman, on pak još vekši bivol.

MATIJAŠ: Hotel je neviđen biti i čuti naš spomenek. Čul je i čutil tulikajše.

SMOLKO: Ha, ha, ha, to mi se dopada. To je vredno, da se vu naš protokolum pri Hemetšnajararu za vekovečni spomenek zapiše. Barem vezda morebiti kuliko k pameti dojde.

MATIJAŠ: Teško tak brzo, ar ovakvi galantoni jesu kakti ona veternjačka puška, koja ne prestane strelati, doklam i kuliko zraka vu sebi ima. Tak i ovi, doklam vse svoje dečarije i galanterije ne zastrelaju, predi ne počineju nit ne dojdu k pameti. - Premislite, komaj je Jugovič tak splaćen, vre je novu bedastoču napravil, ar včera je po prošnjah svojeh prijatelov dobil od svojeh roditelov 200 fl., vre denes ni krajcara nima.

SMOLKO: Ah, hote zbogom, kaj su mu vkrađeni?

MATIJAŠ: Zaigral je na holber cvelfe.

SMOLKO: Prokleta igra! Ova jošče domovinu na nikaj spravi.

MATIJAŠ: K tomu počel se je pregovarjati, da rajši kakti osel travu gristi, kak kralju i domovini prez zadovoljne plače služiti. I na jedenput dobil je oselsku glavu.

SMOLKO (*odskoči od njega, prekriži se i reče*): Ah, hotel! To ni moguče.

MATIJAŠ: Meni verujte, ki sem z njim igral i poleg bil.

SMOLKO: Ha, ha, ha, vezda idem taki, pak bum vsakomu povedal, da je Jugovič dobil oselsku glavu.

MATIJAŠ: Dobil je, ali i taki zgubil, samo da spozna, da nikaj ne zna i vu se vlezne²⁴.

²⁴ *vleznuti vu se* - povući se

SMOLKO: I to povem, i to povem. Več ne morem držati vu meni, ar bi se raspučil. Zbogom, zbogom.

Spelanje VIII.

Matijaš

Ovo je takajše jeden zmed oneh, koji radi ljudske²⁵ falinge razglašuju, sami su pak morebiti vno go vekšeh puni. - Od drugoga pošte nositi zna, a ne će se zmisliti, da ne bu tomu dugo, kaj i njegva bedastoča na svetlo zide, kak je on od vraga peneze prosil i namesto penez s korbačem zglodan i z steklovinjem splačen.

Spelanje IX.

Matijaš i Jugovič

JUGOVIČ: Dobro, da vas ovde nahađam, dragi prijatel.

MATIJAŠ: Otkuda pak vi, moj gospone?

JUGOVIČ: Ja ravno vezda od gospodina Prdifuka, koj me je prosil, da bi mu večeres časa prikratil, ar zbog vulogov ne ufa se na bal iti.

MATIJAŠ: Anda niti vi ne budete išli?

JUGOVIČ: Za volju ovakvoga prijatela lehko se zdržim.

MATIJAŠ: (Meni se čini za volju prazne mošnje.) To je lepo, da tak prijatele preštímavati znate. - Kak ste pak včerašnjega dneva sprevodili?

JUGOVIČ: Dobro i veselo.

MATIJAŠ: Radujem se, da ste zadovoljni.

JUGOVIČ: Tak čisto nisem, ar sem jedno malo nesrečen bil vu igri.

MATIJAŠ: Vu kakvi?

JUGOVIČ: Holber cvelfe.

MATIJAŠ: Gospone, gospone, pustite vi takvu igru nastran.

JUGOVIČ: Zakaj? Igra je poštena.

MATIJAŠ: Poštena, ali prepovedana i jako nesrečna.

JUGOVIČ: Vendar se z vekšinum igraju.

MATIJAŠ: Naj se igraju, koji zapovedi obdržavati ne čuju, pak ne znaju, kam s penezi. Za vas je vsaki krajcar potreben. - Najbolje bi cesar včinil, da bi takvu oštru zapoved van

²⁵ *ljudski* - tuđi

dal²⁶, da vsaki, koj se zmeđ velikašev ovu igru bi igral, vsaki put forintov deset, zmed pomenšeh pako vsaki put forintov pet vsaki na opčinski špital bi dati moral. Bi vidli, da čez malo vreme rajši bi se prestali igrati, kak na ov način siromakom vsaki put na pomoč kaj davati. Ar vnogi, koj ne mara drugač zgubiti dve i tri sto forinti, bi za pet ali deset zdihaval, koje bi vu kasu siromakov dati moral. I ovak bi se ta opčinska želja igre ove na jedenput dokončala. - Pak jeste li vnogo zgubili?

JUGOVIČ: Bagatelu. - 200 forinti.

MATIJAŠ: Jaj meni, vam je to bagatela! Imate li na leto dohotka tuliko?

JUGOVIČ: Mi smo bili četiri pri Leffleru na južini, i donesla je nesreča med nas jednoga huncfuta, tepca, ki se je zdal, da je trgovec volov z Banata. Mi štimajuči, da ga jedno malo pri mošnji zlehkotimo, nasnubili smo ga z nami igrat holber cvelfe, i on cigan dobil je od nas vseh okolu 550 fl. tak, da ni jednomu niti krajcar v žepu ostal. - Zadnjič kupil nam je tokajera i vsakomu nekakvoga praha postavil vu kupicu, i kak smo te kupice spili, jeden oselsku, drugi svinsku glavu je dobil; jednomu je veliki nos prirasel, drugi je počrnel kakti vrag. I kada bi se bili proti njemu zdignuli, da bi ga zbog njegve ciganije stukli, na jedenput preobrne se na smrt, i nas vse od straha na cedilu ostavi.

MATIJAŠ: To ne mora človek biti.

JUGOVIČ: Gospone, človek pravi. Z nami je jel, pil i igral se. Nego mora parlavita huncfut i coprnjak biti.

MATIJAŠ: Kakov coprnjak? Gde su vezda coprnjaki? - Vendar vi vezdašni mudrijaši ne verujete Boga, kam bi pak vraga i coprije verovali?

JUGOVIČ: Ja verujem i morem veruvati, ar sem imal oselsku glavu i kad sem hotel govoriti, onda mi je reč zabegla na oselsku popevku, moj pajdaš mi je pak kontrual kakti nerostec.

MATIJAŠ: Ha, ha, ha, pak, kak dugo je to trpelo?

JUGOVIČ: Ni dugše od pol frtalja, i onda smo nazad naše glave dobili.

MATIJAŠ: To je božja kaštiga.

JUGOVIČ: Zakaj bi nas Bog hotel kaštigati?

MATIJAŠ: Kajti sreću i dare božje na vživite, kak bi morali.

JUGOVIČ: To je babji zrok.

MATIJAŠ: Ali vendar spodoben istini.

JUGOVIČ: Naj bu to na stran za vezda. Ja sem došel vu onom poslu, kak ste mi obečali, da mi najdete priliku sfantiti se nad Vuksanom, onem lajharom, ki me je tak mrsko splatila.

MATIJAŠ: Zaisto vreden je i on, da ga človek splati i napelja, ar je poleg vsega toga veliki grobijan.

JUGOVIČ: Ter kakov grobijan; to ja najbolje jesem spoznal i zato bi mu rad odvrnuti.

MATIJAŠ: To najleže.

JUGOVIČ: O, s tem bolje, dragi prijatelj.

MATIJAŠ: On čez malo vremena k meni dojde, ar ima z menum nekaj posla; i kajti z vami od potlam ni bil, kak vam je onu psinu včinił, zato kak brže začuje, da vi k meni idete,

²⁶ *van dati* - izdati

bude se i on hotel skriti, da bude čul, kaj pak vi od njega govorite; i zato njega skrijem vu jeden žakelj i vam rečem, da je štokfiš nutri. Vi si pak donesite jednu žitku palicu, ter kada vam prilično bude, odvrnite mu jednoga hračka.

JUGOVIČ: O, mudra i premudra misel, ne bi se ni jeden angel toga domisliti mogel. Ja se segurno budem trsil vse moje hračke nadomestiti.

MATIJAŠ: To vam je dosta za vezda. To drugo pazite, da dobro speljate. Vezda othađajte i dobro pazite, da za njim čez jeden frtalj dojdete; to drugo bude na moj skrbi.

Spelanje X.

Matijaš

Jedno malo po nosu dati takovem ne škodi, koji su grobijani, svojvoljni i skup oholni, ar se navčiju vljudneši biti, kada se dobro splatiju; i spaziju, da su si tomu sami krivi, ter ovak drugi put budu spametneši.

Spelanje XI.

Vuksan i Matijaš

VUKSAN: Dobro jutro, gospone. - Komaj sem se z doma otrgnul.

MATIJAŠ: Dobro došli, moj sused. Imate vse pripravno i na pameti?

VUKSAN: Vse do najmenšega.

MATIJAŠ: Anda dobro, sedete si, pak mi povedajte.

VUKSAN: Anda pišite najprvič Petra Zimogrozoviča; njemu sem zimsku ambrelu z malovinom postavil.

MATIJAŠ: Ha, ha, ha, gdo je to videl, ambrele s krznom postavlati? To ni moguče.

VUKSAN: Moguče, moguče, ar vezdašnji kalaferi vre ne znaju, kaj bi novoga zmišlaval.

MATIJAŠ: Kaj stoji?

VUKSAN: Forinti 35.

MATIJAŠ: To je židovska cena.

VUKSAN: Kaj štimate, to je jošče malo, ar jeden takov kalafer ne mara trojvrsno platiti, samo da kaj novoga ima.

MATIJAŠ (*piše i zreče*): Fl. 35.

VUKSAN: Pišite Antona Porcelanoviča; ovomu sem štaubmontl z grlci operemal.

MATIJAŠ: I to je nekaj novoga, kaj još nisem čul. Kaj stoji?

VUKSAN: Forinti 40.

MATIJAŠ: I to je grobijanski.

VUKSAN: Nikaj zato. Ovakvi filigran ljudi, koji hoćeju nacifrani biti kakti vuzmeni jančeci, moraju svoju čalarnost barem s penezi plaćati.

MATIJAŠ (*piše i zgovori*): Fl. 40.

VUKSAN: Pišite gospu Prezimenovičku; njoj sem jedno zimsko branilce s poljskemi zajci oblekel.

MATIJAŠ: Tomu se ne čudim tak, kak muškem glavam.

VUKSAN: Najte se niti muškem glavam čuditi, ar vam ni moguće skoro presuditi vezda, koj spol je čalarneši.

MATIJAŠ: To je skoro istina. Kaj stoji?

VUKSAN: 25 forinti.

MATIJAŠ: To ni zdušno.

VUKSAN: Dapače, kak najbolje; ar si ona sama ni dala obleči, nego jeden dober prijatelj. Da pak ovakvi prijatelji ne budu tuliko trošili, ar su zvekšinum malo imajući, zato mi meštri moramo nje dobro potfrćavati, i ovak morebiti zatrgne se navada ovakvoga prijateljstva, akoprem z našem kvarom.

MATIJAŠ: Skoro da pravo imate. (*Piše i zgovori: fl. 25., za tem taki stane gledet na oblok i vrne se.*)

VUKSAN: Koga pazite?

MATIJAŠ: Obečal se Jugovič k meni i zato pazim, da ne bi naglo nadošel.

VUKSAN: Je, - pišite i njega; - vidiš, bil bi skoro zabil. - Njemu sem porkuš juruš z osel-skum kosmatum kožum oblekel.

MATIJAŠ: Je li sam on tu bedastoču zmislil?

VUKSAN: Ja sem ga vu to vputil.

MATIJAŠ: Iz kojega zroka?

VUKSAN: Iz toga, da on, koj knige ima, pak ne čteje vu njih, tak spameten postaje, kak je ona stvar, s čijum kožum jesu oblečene.

MATIJAŠ: Ovo je jedna spametna misel.

VUKSAN: No vidite, da i krznari negda nekaj spametnoga imaju i finoga, kaj z gorne police vzeti mogu.

MATIJAŠ: Kuliko vam je pak dužen za to?

VUKSAN: Kožu mu prikažujem, samo mi naj konce plati.

MATIJAŠ: Kuliko za nje?

VUKSAN: Dva krajcara.

MATIJAŠ: To ni vredno pisati.

VUKSAN: Ako se krajcar k krajcaru ne bu spravljal, ne budu nikdar rajniški.

MATIJAŠ (*doklam ova Vuksan govori, stane se pak na oblok gledat i reče*): Vezda ide Jugovič.

VUKSAN: Ala, gospone, ja bi se rad nekam skriti, da bi ga čul, kaj da o včerašne komedije bude govoril.

MATIJAŠ: Ako hoćete, morete se vu ov žakelj skriti, i lahko vse čuli budete.

VUKSAN: Ah, to je fino. Dajte brže, dok ne dojde.

MATIJAŠ: Ovo je, samo nuter. (*Oblači ga i kada ga obleče, veli:*) Tak, vezda vas moram dole položiti, vi se pak niti ne genete, da ne bi on spazil, da je kaj živoga nutri.

VUKSAN: Ja budem kakti klada.

MATIJAŠ: Mučete, mučete, vre je ovde na vratih.

Spelanje XII.

Matijaš, Vuksan i Jugovič

JUGOVIČ: Vre sem povsud ovoga cigana Vuksana iskal i nigde ga nisem našel. Zadnjič štimal sem, da je ovde, pak vidim, da niti ovde ni.

MATIJAŠ: Bil je malo predi ovde, pak je odišel.

JUGOVIČ: Gdegoder se z njim zestanem, budem ga z ovum palicum tak tukel, kakti ovoga žakla. (*Vudri s palicum nekuliko puti po žaklu*).

MATIJAŠ: Zakaj? Mort zato, da vam svoju kčer dati ne če?

JUGOVIČ: O zato najmenje. Kaj bi z onem teletom pri hiži?

MATIJAŠ: Najte, najte, ona je vendar zvučena, bogata i snažna.

JUGOVIČ: Nikaj ne bi z nje bilo, doklam ne bi človek po nji vsaki dan kakti po žaklu mlatil. (*Vudri po žaklu nekuliko puti*).

VUKSAN *vu sebi govori*: (Ov je počel dobro mlatiti).

MATIJAŠ: Moči je i prez toga z lepem načinom vse opraviti.

JUGOVIČ: Nikaj. - Ar vam je ono tele tak grubo, kakti goder i otec, i zato z njum bi morati ravno ovak baratati. (*Vudri po žaklu nekuliko puti i reče dalje*): Kaj pak vu ovom žaklju imate?

MATIJAŠ: Jeden dober prijatelj me je prosil, da bi mu štokfiša pripravil.

JUGOVIČ: Tak je štokfiš ovde? Oh, ja ga ne trpim, ar je tvrda i nežmahna stvar. (*Pak ga vudri nekuliko puti*)

VUKSAN *vu sebi govori*: (Prav mi je, bogme, zakaj sem takov štokfiš bil, pak se dal v žakelj napeljati.)

JUGOVIČ: Ja sem čul, da mora človek štokfiša jako tuči predi kak hoče njega za kakvu hasen imati. (*Pak ga vudri*).

MATIJAŠ: Moči je i prez tučenja ovu imati, ako ga z vrelum vodum popari.

VUKSAN *vu sebi govori*: (Ne bi li je vrag tental, da bi me jošče poparili).

JUGOVIČ: Imate gde vrele vode?

VUKSAN *vu sebi reče*: (Hočeju me bogme.)

MATIJAŠ: Ne vezda, ne, neg predi, kak ga človek jesti hoče.

JUGOVIČ: Ja sem čul, da je štokfiš najbedasteša stvar.

MATIJAŠ: Jednako kakti osel, ali ne vsaki, nego samo on, koj se da vu žakelj vloviti.

JUGOVIČ: On, on. (*Pak ga bije*).

VUKSAN *vu sebi govori*: (Ala živo ti li mi hračke odvraca).

JUGOVIČ: Ja imam denes takvu volju hariti, ar imam prav žitku paličicu; glejte, kak se rada prijemle (*pak ga vudri nekuliko puti*).

VUKSAN *vu sebi*: (Čutim ja to, čutim. Veliki ti sem ja osel bil).

MATIJAŠ: Najte, hočete mi žakla razdreti.

JUGOVIČ: Ne ču ja žakla, nego štokfiša. Ar da bi se gde na Vuksana nameril, vse ovak bi ga žnoral (*bije ga*); bi mu ja pokazal, kak se na miru vu jeden kut pluje.

VUKSAN *vu sebi*: (I ja tebi, kak se po jednom žaklu bije.)

JUGOVIČ: Dragi prijatelj, kaj vam dam za ov štokfiš i žakelj?

MATIJAŠ: Kaj bi vi z njim?

JUGOVIČ: Ja bi si ga domom odnesel, pak bi ga z jednum velikum kijačum dotemar mlatil, doklam bi ves mehkek bil kakti kaša.

VUKSAN: (No, to bi mi jošče falelo).

MATIJAŠ: Ne morem ga dati, ar se vsaki hip nadijam prijatela.

JUGOVIČ: Anda se ga barem ovde hoču naglodati. (*Bije ga oštro*).

VUKSAN *vu sebi*: (Ala ruka ti vsehla!)

MATIJAŠ: Najte; hočete mi žakla preglodati.

JUGOVIČ: Naj ga preglodem, barem budem videl, je li vre mehkek štokfiš ali ni.

MATIJAŠ: Ono vam je ravno vezda Vuksan domov odišel, hote brže za njim.

JUGOVIČ: Vezda taki idem k njemu, pak ga budem prašil, da se potil bude, vse ovak. (*Vudri ga*). Ovak! (*Vudri ga i odide*).

Spelanje XIII.

Vuksan i Matijaš

VUKSAN *otpira pomalo žaklec, pak z strahom pita*: Je li odišel?

MATIJAŠ: Je, je odišel.

VUKSAN *vleče se z žakla van i govori*: Vi ste mene vu vragometnu kašu napeljali.

MATIJAŠ: Zakaj?

VUKSAN: Zakaj ste me vu ov prokleti žakelj spravili?

MATIJAŠ: Kam sem pak hotel drugam?

VUKSAN: Zakaj ste mu barem rekli, da je štokfiš nutri?

MATIJAŠ: Gdo bi se bil domislil, da je on na štokfiša tak zevzet.

VUKSAN: Prav mi je bogme. Zakaj sem takov osel bil, pak se dal v žakelj navabiti.

MATIJAŠ: Ja sem mu govoril, naj mi žaklja ne razdere, ali je on s tem bolje po njem mlatil.

VUKSAN: Ah je, je, ruka mu otpala, kak da je znal, da sem ja vu žaklu.

MATIJAŠ: Ja ne znam, kakvu je volju imal tak po žaklu mlatiti.

VUKSAN: Tak me je zglodal, da si je vsakoga hračka duplit nadomestil. - Ja znam, da su mi vsa pleča crna, ar je nemilo po meni nabijal. - Vezda bi išel domom, da bi se z žgancum natrl, ali ako žena moje črnjavke bi spazila, bi me još bolje zglodala.

MATIJAŠ: Trpete, doklam ona z doma odide, pak se dajte po kčeri natreti.

VUKSAN: Drugač ne bude. - Zbogom. - Aj, ti stari štokfiš, ti!

MATIJAŠ: Čakajte, ovo vam je vaš popis.

VUKSAN: Naj bu, naj, prepisal mi ga je vsega on lajhar na pleča.

Spelanje XIV.

Matijaš

Ovoga sem tulikajše dobro otpravil: bude pametil, kak se v žaklu ljudski spomenki poslušaju, i po tom se barem ostavi takve zvedlive navade. Ar koje človek z razumnemi zroki od kakvoga zla ne more, mora s čutlivemi načini otputiti.

Spelanje zadnje

Matijaš, Pisarovič, Veselkovič, Jugovič, Vuksan i Smolko

(Pisarovič, Veselkovič i Koprinovič zidu van) i reče

PISAROVIČ: Totu si ti tepec.

KOPRINOVIČ: Imamo s tobom velikoga računa.

MATIJAŠ: Sudim, da čisto nikakvoga.

VESELKOVIČ: Pak se jošče podstupiš pravičnoga činiti?

PISAROVIČ: Nisi ti on trgovac, koj si snočka pri Leffleru od nas po ciganski novce dobil?

VESELKOVIČ: Potlam jošče k tomu takve norce z nas napravil?

KOPRINOVIČ: Štimaš, da se to ni zeznalo? O! dojde još više toga na svetlo.

JUGOVIČ *(zide van)*: Oho! Domine studiose, zišle su vaše ciganije van. Zeznal sem ja, kak ste vi Vuksanu povedali, da ste me vkanili z jednum travum, koja nevidenoga čini, i opomenuli ga, da se naj drži, kak da me videl ne bi, pak me je vsega poplual.

PISAROVIČ: Oho, to je pak nekaj novoga.

VUKSAN *(zide van)*: Dober dan, cigan dijak, kak su moja pleča? - Vi ste vendar jeden parlavita lajhar. Niste li vi gosponu Jugoviču vre predi povedali, da me hočete v žakelj navabiti, da si bude on mogel nadomestiti onu šelmariju, koju sem mu ja po vašem naputku včinil?

KOPRINOVIČ: To je tulikajše nekaj novoga.

JUGOVIČ: Ovak je, kada se človek kakovomu goder tepcu zaufa: ovak ga splati.

SMOLKO: To ste vi galženjak, ki ste meni krivi, da ves stučen i spotrt cele tri tjedne s postelje nisem zišel.

VUKSAN: Kaj je i z vami, sused, kakvu kozlariju napravil?

SMOLKO: Ter vragometnu. Ja sem se z njim pri ručku po domače divanil, kak bi človek mogel bogat postati, i pital sem ga, ne bi li bilo dobro v ris iti, vraga penez prosit. On nato počne meni ves način pripovedati, kak človek mora sebe z jednem palašom opkoliti na križanju; kak strahi dohađaju; kak ni smeti s kola ziti, i vnoga druga. - Ja nekuliko od želje bogatstva, nekuliko od koraže vužgan, dokončam z detiči mojemi, gda i kam vu ris išli budemo. On pak, kak li je zeznal, kak li ni, podšunta jednoga mesarskoga detiča na nas. On, ne budi len, opravil se je kakti vrag.

VUKSAN: Prosim vas, ne zabite vaše poštene reči. Kak je opravljen bil?

SMOLKO: Ves s črnem krznom, velike roge, krvavi jezik i dugi rep.

VUKSAN: Je vam bogme on isti, kojemu sem ja hlače i kratki rekl iz črnoga krzna delal, i k tomu jošče moral sem mu k hlačam repa pridelati. Vidiš, vidiš hamulije.

JUGOVIČ: No, potlam, sused?

SMOLKO: Mi anda dojdemo na rečeno mesto, slečemo se do rubače.

KOPRINOVIČ: Zakaj ste se do rubače slačili?

SMOLKO: Kajti me je on cigan vputil, da tak mora biti, ar je vre onda znal, kakovu psinu bude napravil, i zato me je vputil vu to, da nam korbač leže do kože dojde. Napravimo anda okol nas kolobara. Trikrat zafučkamo. Na jedanput dojde vrag z jednem velikem korbačem, počne on nas ogrinjati. Mi se mešamo kakti piškori v tesnom mestu, ali on na vse strani tuče, mlati, kaj more i kud doseže. Mi se nismo ufali pobeči, da nas ne bi odnesel, anda smo to mlačenje viteški trpeli celu vuru. Zatem odide i taki se povrne, pak nam hiti jeden žaklinec, da je zaškrebetal, i onda zevsema odide. Mi puni veselja, akoprem puni takaj debelelih dižnjavkih, kak brže smo čuli vu žaklu škrebetati, na vse smo zabili, zidemo z risa i žakla odnesemo.

VUKSAN: Ni li to mort on žakel bil, v kojem ste vi, Domine, onoga (na se kaže) štokfiša imali?

SMOLKO: Kada smo domom došli i žakla razvezali, našli smo nutri samo steklovinje i odzgora ov falačec papera.

JUGOVIČ: Dajte ga sim.

SMOLKO: Ovo vam je! Ja ga nisem mogel čteti, ar na očali ne vidim. Dajte vi poglejte, kaj je nutri ta mesarski vrag napisal.

JUGOVIČ *odvine papera i počne glasno čteti:*

K kakvomu se pomočniku gdo vteče, s takvemi se penezi spleća. Ne išči bogatstvo po hman puteh i načineh, ar, ako dober i marliv budeš, samo ti dojde; ako budeš len i rasipen, nisi ga vreden.

SMOLKO: Tak mi Bog pomози, ovoga navuka tak mi je s korbačem v pleča zabil, da ga budem čutil i pametil, doklam živ budem.

MATIJAŠ: Anda ste vsi skupa, vaše proti meni tužbe povedali? - Dobro. Na vse ove ja odgovarjam ovak: Vi, domine Pisarovič, jeste samo jeden pisar pri varošu, koj na leto služite sto forinti. Zaigrali ste snočka 150 fl., anda za ove nadomestiti morate se više puti vu ciganije i krivična pobiranja prekoredne plače za pisanje vaše pustiti, koje falinge črniju obraz poštenoga srca, i zato jeste počrnili, da se vsigdar zmislite **ad punctum hono-**

ris. - Vi, domine Koprinovič, jeste zgubili 100 fl., vi ste jeden siromaški juratuš prez plače. Roditelji vaši jesu siromaški slobodnjaki, koji s teškemi žuli skrbeli su stroške za školanje vaše, da ove njim, kada na vaš stališ dojdete, z vašum pomočjum nadomestite. Za vas ni vetre delati, još menje i vezda teške žule vašeh domarov na pogibel igre postavlati. Zato ste dobili velikoga nosa, da se vsigdar za njega primete i zmisлите, **kaj** ste i **otkud** ste. - Domine Jugovič, vam sem vre predi vnogo hasnovitoga povedal. Da ste od Vuksana popluvani, jeste splaćeni za vašu bedastoču; da ste dobili oselsku glavu, vredni ste je bili, ar ste ju i sami želeli, i valuvati morate, da čisto malo v glavi imate, pak vendar i za ono malo zadovoljnu plaču od domovine potrebujete. Glave ste se oselske mentuvali, kuliko se spodobe dotiče, ali bojim se ja, da su vam vendar možđani ostali. - Gospon Veselkovič, vi ste rajši prascem hoteli biti, kak za sto rajnički plače na leto služiti, i zato dobili ste svinsku glavu, kajti najmre rajši bi se vu lenosti i manguvanju pitati, kak vu marlivosti se trsili z malem zadovoljni biti; glavu ste svinsku na brzom zgubili, ali se bojim, da vam je natura ostala. - Sused Vuksan, ki se v žakelj skriva, da čuje ljudske od sebe spomenke, mora ali jako zločestoga spoznanja, ali veliki štokfiš biti. Ar koj dobro čini, ako se nebo rušilo bude, seguren ga gledel bude; i zato bili ste vredni, da vas je Jugovič jedno malo pretepel. - Vam, Smolko sused, je vrag, kojega ste penez prosili, dosta navuka s korbačem i potlam na paperu, kak malo prvle čuli jeste, za spomenek dal; držite se ovoga, i pleča vaša cela budeju. - Ovo su moji zroki i načini, s kojemi ja za vaše dobro ovak z vami baratal jesem. Da sem glave druge, črni obraz, velikoga nosa, smrt i druga iskazal, ne čudete se, ar to onomu, koj po školah hodi i marlivo vu izvedanju naravskih pripečenj trsi se vučiti, lahko včiniti je, i zato ova pripečenja ne coprijam nego navuku i znanju naravskomu pripisati morate; to meni verujte, ar sem

g r a b a n c i j a š d i j a k .

(Na ove zadnje reči osupneju se vsi i teatrum se zapre.)

Konec.

RJEČNIK

ad punctum honoris (lat.) - po pitanju časti

Ad ser(i)ficia illorum (iskv. lat.) - Na vašu službu

akoprem - premda, mada

ajns, cvaj, draj (njem.) - jedan, dva, tri

alamuda (tal.) - po modi

aldov (mađ.) - žrtva, dar

aldovnik (mađ.) - onaj koji žrtvuje, svećenik

alduvati (mađ.) - žrtvovati, posvetiti

almuštvo (njem.) - milostinja, pomoć

ambo (tal.) - par, spoj od dva broja u lutriji

ambrela (tal.) - kišobran

Amonitanci - biblijski narod, neprijatelji starih Izraelaca

anda - dakle

ar - jer

arenda (lat.) - najamnina, zakup

az levelem (mađ.) - moje pismo

Baal - fenički, filistejski, kartaški bog pokrovitelj plodonosnih sila prirode; prinosile su mu se ljudske žrtve; spominje ga Biblija

bajn (prema njem. *Wein*) - vino

bajs - bas (muzički instrument)

banko cedula - novčanica, banknota

bantuvati (mađ.) - smetati, uznemirivati; dosađivati

barber (tal.) - brijač (koji se bavio i liječenjem)

bašton (tal.) - batina

batrivost (mađ.) - hrabrost

bažul - grah

beteg (mađ.) - bolest

betežnik (mađ.) - bolesnik

bežati koga - izbjegavati koga

bluditi se - varati se

bogec - prosjak

bolvan (tur.) - idol, kumir

bom - budem

branilce - mali ogrtač

brunc - bronca

bržčas - brzo

cajnik - krpa, prnja, dronjak

cepec - batina, klada

conto (lat.) - račun

coprija - čarolija

coprnjak - čarobnjak, vještac

cvajer (njem.) - dvojka; sitan novac

čakati - čekati

čalaren - gizdav

čalarnost - gizda

če - ako

čez - kroz

čineč - u primjeru: *Kaj sem čineč?* - Što da radim?

čokovina - ovčetina

črnjavka - modrica

čtavec - čitalac

čteti - čitati

čuti - biti budan

čutiti - osjećati

dekla - djevojka, služavka

deketrum - pogrešno umj. *dekretum* (v.)

dekretum (lat.) - odredba, dekret

delnik - suučesnik

dene - v. *deti*

denes - danas

denjar - dinar, sitan novac

deti (prez. *denem*) - metnuti

detič - pomoćnik, kalfa
dežd - kiša
dišputovati (lat.) - raspravljati
dištrakcija (lat.) - razonoda, zabava
dižnjavka - masnica, modrica
dober stati - jamčiti
dobiček - dobitak
dogod - čin
dohodek - dolazak (pored uobičajenog značenja)
doklam - dok
dokončati - zaključiti, odlučiti
domari - ukućani, roditelji
domine (lat.) - gospodine
domine studiose (lat.) - gospodine student
domom - kući
dopeljati - dovesti
dopovedati - dokazati
došpitovati (mj. dišputovati) - raspravljati
dotemar, dotmar - dotle
dotikati se - ticati se
dožeš - doza, količina
drag - skup (pored uobičajenog značenja)
dražina - skupoća
drčati - trčati
drečen - jak, čvrst, vrijedan
dreketum - pogrešno umj. *dekretum* (v.)
dreti (i *drti*) - derati
drevo - drvo
drožd - kal od vina na dnu bačve
drugač - drukčije, inače
drugoč - drugiput
dugovanje - stvar, predmet, posao
duplit (lat.) - dvostruko
dvojiti - sumnjati
dvojnost - nedoumica, sumnja
dvorski - upravitelj vlastelinstva

đeđernost (mađ.) - veselje, dražest; naočitost, stasitost; krepkost, zdravlje

Ego sum semper servitium famulans (lat.) - Uvijek sam spreman na službu
elektrum (grč.-lat) - jantar
eminens (lat.) - izvrstan, odličan

erdeg (mađ.) - vrag
erdegata (mađ.) - mađarska psovka: vrag te odnio
Erga summam ... (iskv. lat.) - Valja biti osobito strpljivi
et caetera (lat.) - i tako dalje

falat (mađ.) - komad, zalogaj
falinga (tal.) - pogriješka, nedostatak
fantiti - osvetiti
fantliv - osvetljiv
farna crkva (njem.) - župna crkva
fašenek - poklade, karneval
fela (mađ.) - vrsta
fenik (njem.) - sitan novac
fideant (iskv. lat, umjesto *videant*) - vidite
fl - skrać. za forint
flapiti - udariti, opaliti
flinka (njem.) - puška
flundra - bludnica, ženska skitnica (izvorno: žena iz Flandrije, odakle su tijekom 30-godišnjeg rata dolazile takve žene)
foringaš (njem.) - kirijaš, kočijaš, prijevoznik
forint - vrst novca (rajnski forint)
friško - brzo
frtalj - četvrt, četvrtina
fulati (i *fuljati*) - promašiti, prevariti se
funt - mjera za težinu (oko pola kg)
funtleder (njem.) - debela koža za potplate
fura (njem.) - vožnja; teret, muka

gajba - krletka
galanton (franc.) - udvarač
galge (njem.) - vješala
galženjak - obješenjak
gda - kad
gdo - tko
genufleksija (lat.) - klecanje, naklon
genuti - ganuti; maknuti, potaknuti
gimpl (njem.) - blesan, glupan
gingav - slab
godina - kiša
gorničko vino - vino, koje se davalo kao

porez
grabancijaš (od tal. *negromanza*) -
 čarobnjak
grobijan - grubijan, prostak
grunt (njem.) - zemljište, zemlja
guldiner (njem.) - zlatnik
gurzus, gursuz (tur.) - nevaljalac,
 ništarija, obješenjak, lopov
gusto - često
gužva - uže spleteno od pruća ili od lika,
 trta, vez

habikruh - nevaljanac, lijenčina
hajoš (mađ.) - lađar, brodar; lopov
hamulija - čarolija
hariti - biti, tući
harlakin (tal.) - harlekin, komedijaš
Harmica - danas Trg bana Jelačića u
 Zagrebu; naziv prema mađ. *harminczad*
 - tridesetina, carina
hasen (mađ.) - korist
hasnovito - korisno
hauskneht (njem.) - kućni sluga
henkar (njem.) - krvnik
hintov (mađ.) - kočija
hip - trenutak
hiža - kuća; *orsačka hiža* - državna
 kuća; zatvor
hlepiti - čeznuti
hman, hmanji (njem.) - lud, nevaljao, loš,
 lijen
hmanjica (njem.) - ludost, nevaljalština
hoblati (njem.) - blanjati, izgladivati
 drvo, strugati
Hoccius docctius - "čarobne" riječi
hokuš pokuš - "čarobne" riječi
holba (od njem. *Halbe*) - mjera za
 tekućine
holber cvelfe (njem. *Halb zwölf*) -
 kartaška igra
hotomce - hotimice, namjerno
hraček - ispljuvak
hruška - kruška
hud - zao
humilibus (lat., ispravno *humillimus*) -
 Najponizniji!
huncfut, huncvut (njem.) - obješenjak,
 lopov

independent (iskv. lat.) - neovisan,
 slobodan; drzak
indi - dakle
In nomine Patris... (lat.) - U ime oca, i
 sina, i duha svetoga
ino - i
inoš (mađ.) - sluga
intereš (lat.) - kamati
ishod - izlaz; svršetak
ispeljitelj - izvođač
ita profecto (lat.) - tako zaista
izvedanje - istraživanje

jagar (njem.) - lovac
jagnuš - medalja
jedno malo - malo
jemati (prez. *jemlem*) - uzimati; *jemati*
se za koga - otimati se za koga
jes - jesam
jezero (mađ. *ezer*) - tisuća
ježuvički - jezuitski, isusovački
jošče - još
juratuš (lat.) - pravnik; student prava
juškulum (lat.) - gozba; juha

kaj - što
kajti - jer
kak - kako; *več kak* - više nego
kalabuža - mješavina koječega
kalafer - gospodičić
kalmuk - vrst vunene robe; dlakav
kamerdiner (njem.) - sobar, sluga
kanalija (tal.) - nevaljalac, hulja, ništarija
kapenek, kapenjek (mađ.) - ogrtač, kaput
 (v. *kepenjek*)
kaprolski - poput kaplara (niži vojni čin)
Kaptolom - Kaptol
karati se - ljutiti se, svađati se; *karati*
koga - grditi koga
karmine (lat.) - podušje, gozba u čast
 pokojnika
kasnar - blagajnik
kaštiga (lat.) - kazna
kaštigati (lat.) - kazniti
katekizmuš (grč.) - katekizam, vjerski
 nauk
kazati - pokazati

kečke - pletenice
kepenjek (mađ.) - ogrtač (v. *kapenjek*)
kesen - spor; *kesno* - kasno
kijača - batina, štap, kijača
kikla (njem.) - suknja
kinč (mađ.) - nakit, dragocjenost
klafter (njem.) - hvat
klampa - pandža, šapa
kmestu - smjesta, odmah
kojiti - gojiti, hraniti
koma (lat.) - zarez
komaj - jedva
komus - vrsta velikog psa
konidicija (lat.) - uvjet
kopito - obučarski kalup
kopov (mađ.) - lovački pas
kopun - pijetao
koraža (tal.) - smionost
koršemardiner (prema njem. *gehorsamer Diener*) - sluga pokoran! (pozdrav)
kosilo - ručak, jelo
kostajnička šestica - najniža karta u taroku
kostanj - kesten
košta (njem.) - hrana
kotrig (i *kotriga*) - član, članak; zglob, ud
kr. (*Kreuzer*) - krajcar (sitan novčić)
krajda (njem.) - kreda
kranski - kranjski
krč - grč
krišterati - klistirati
krnjak - krmak
krohati - roktati, glasati se poput svinje
kruto - vrlo, jako, veoma
Ksantipa - žena starogrčkog filozofa Sokrata, na glasu kao svađalica
kučiš (mađ.) - kočijaš
kučiti - kucati
kučma kapa - krznena kapa
kuferendor - vrsta sitnog bakrenog novca
kuferni (njem.) - bakren
kumek - seljak
kupica - čaša
kušnuti (njem.) - poljubiti
kušuvati (njem.) - cjelivati

kvarter (franc.) - stan
kvijentancija (lat.) - namira

ladavec - posjednik, vlastelin
ladln (njem.) - ladica, pretinac
lagev - bure, bačva
lajhar (staronjem.) - varalica, lihvar
lampa - pandža
las - vlas; *lasi* - kosa
Laščina - selo sjeveroistočno od nekadašnjeg Zagreba; danas gradska četvrt
le - samo
lečka - zamka
lehkek - lak
lektrum - pogrešno umj. *elektrum* (v.)
leto - godina; *k letu* - na godinu
leže (komp. od *lehko*) - lakše
lisjak - lisac
lot (njem.) - sitna mjera za težinu (17,5 grama)
loterija - lutrija
lulčen - pun ljulja, korova
lundrati - lunjati

ljudski - tuđ

mahom - odmah
malar (njem.) - slikar, ličilac
malovina - krzno
mandala - kajsija
manguvati - dangubiti, ljenčariti
marati - mariti; *ne maram* - nije mi stalo
maša (lat.) - misa
mašča - mast
Matijaš kralj - Matijaš Korvin, hrvatsko-ugarski kralj (1443-1490, kralj od 1458), narodna ga predaja pamti kao pravednog vladara
mecel (njem.) - mjera za tekućine i žito; mjerov, vagan, mjerica
meh - mijeh, vreća od kože; *na meh*
odreti - oderati kožu
melin - mlin
menten (mađ.) - kaput, kabanica
mentuvati se - riješiti se, osloboditi se
menje - manje

merlin (njem.) - mrkva
meštar - majstor, obrtnik
meštija - obrt, zanat; majstorija, majstorstvo; vještina, snalažljivost
metemtoga - međutim, ali
mihet - vrsta plesa, možda menuet
Molok - Moloh, bog sunca, vatre i rata starih Feničana, Kartažana i drugih starih naroda, kojemu su prinostili ljudske žrtve; spominje se u Bibliji
morebiti - možda
mošnja - kesa, džep
mort - možda
mraziti - ogovarati
mrtučljivo - umjereno
mudno - sporo
mustači (tal.) - brci
muž - seljak
muški - muški; seljački

nach der Mode (njem.) - po modi
nacifran - nakićen, dotjeran
nadžak (tur.) - vrsta sjekirice ili malja
nafalatati (prema mađ. *falat* - komad) - nakomadati
nagnenje - naklonost
nahađati - nalaziti
naj - neka, nemoj
najleže - najlakše
najmre - naime
najti - naći
nakanjenje - namjera, odluka
nakinčen (prema mađ. *kinč*) - nakićen, ukrašen
nalečen - postavljen (mj. *nalecan*, part. od *nalecati*)
namirom - neprestano
napeljati - navesti
napetiti - namjeriti
napisek - natpis, adresa
naprvo postaviti - predočiti, prikazati, predstavljati
narekivanje - naricanje
naruček - narudžba
nasledovati - pratiti, slijediti
nasnubiti - nagovoriti, pridobiti
našvavati - izvezivati, vesti
natešće - natašte

navaden - navikao; običan
navučitelj - učitelj
ne - ne; nije
neč - ništa
negdo - netko
nepriličen - nezgodan, neugodan
nerostec - nerast, prasac
nevkreten - nezgodan, nespretan
nežmahen - neukusan
nič - ništa
nigdo - nitko
nikaj - ništa
nolenc volenc (iskv. lat. *nolens volens*) - hoćeš-nećeš
norc - budala
norija - ludorija
norski - ludo, luđački
nut - eto
nuter - unutra

obatriveti - ohrabriti
O, bene, bene, ergo domine studiosus (lat.) - O, dobro, dobro, dakle gospodine student
ober (njem.) - iznad, nad
objeti - obujmiti
oblast - vlast; pravo
obligatorija (lat.) - obveznica
oblizeki - poslastice, kolači, rijetka jela
oblok (mađ.) - prozor
obnoreti - poludjeti
obznanek - obavijest
obzorni - ponosni; *obzornješi* - ponosniji
očivesto - očito
odlučen - određen
oduritelj - prezirač, mrzitelj
odurjavati - prezirati, mrziti
odvečen - nasljedan
odvetek - potomak, nasljednik
ogrinjati - mlatiti, tući
ogruten - okrutan
omeglaviti - onesvijestiti se
omiljavica - omaglica, vrtoglavica
opčinski - opći, zajednički
openeziti - unovčiti, steći mnogo novaca, obogatiti se
operemati - dotjerivati
ophajati - obilaziti

opica - majmun
oprava - odijelo
opraviti - obaviti; *opraviti se* - obući se;
opravljen - obučen
ordinar (lat.) - običan, prost
Ormužd - Ormož, grad sjeveroistočnoj Sloveniji
oroslan (mađ.) - lav
orsag (mađ.) - država, zemlja
osebujan - osobit, vlastit
osel - magarac
oselski - magareći
oskupsti (prez. *oskubem*) - očupati, oguliti
oštarija - gostionica
oštarijaš - gostioničar
otkojiti - othraniti
otpraviti se - otputiti se
otprto - otvoreno
otprteje - otvorenije
ožgati - udariti

pajdaš (mađ.) - drug
pak - pak; opet
palaš (tur.-mađ.) - sablja
palica - štap; udarac štapom
parkanast - platnen
parlavita (tal.-mađ.) - brbljavac
pasežer (franc.) - putnik
pasija (franc.) - strast
paščiti se - žuriti se
Pater noster, qui es in coelis... (lat.) - Oče naš, koji jesi na nebesima...
peden, pedenj - pedalj
pekel - pakao
pelda (mađ.) - slika; primjer, uzor
penezi - novac
pernesou - donio
pesoglavci - u narodnoj predaji naziv za Hune, Avare ili Tatare (Mongole); ovdje se misli na američke Indijance
petljak (njem.) - prosjak
pijavka - pijavica
pil (grč.) - stup
pilear - biljar
piščala - pištaljka, truba
piškor - vrsta ribe, čikov
plebanuš (lat.) - župnik

počenući si - čučnuti se
počutiti - osjetiti
podražiti - poskupiti
podufati se - usuditi se
podsek - kod drvene kuće greda, koja leži na zemlji, prag
podstupiti se - usuditi se
podšpan - prisilan podvoz
podšuntati - potaknuti, nagovoriti
pohabiti - pokvariti
pohištvo - pokućstvo
pokehdob - budući da, jer
poleg - pokraj, prema, po
polehčica, poleščica - polakšica
polič - mjera za tekućinu (1 1/2 l)
pomenkanje - nestašica, oskudica
pomenkati, pomenjkati - uzmanjkati, ponestati
porkušjuruš (mj. lat. *corpus juris*) - ovdje se misli pravne studije, pravo; pravničko odijelo
poruček - poruka
porušljivo - uništujući
poskupsti (prez. *poskubem*) - počupati
posmetuh - prljavac; skitnica, lopov
pošestiti - udariti
poteščica - poteškoća
potfrcati - prevariti
potira - upropastitelj
potiti se - znojiti se
potlam - poslije, zatim
potrpeti - strpjati se, pričekati
povekši - viši, gospoda
pozutra - prekosutra
požirak - grlo, grkljan
prakšiš (lat.) - praksa
praznost - ispraznost, taština
prebaštonati - izlemati
prece - odmah
prečka - zapreka
predi - prije; *predi kak* - prije nego
pregovarjati se - prepirati se
prehariti - izbatinati
Prekrižje - nekoć selo sjeverno od Zagreba, danas gradska četvrt
premoguč - imućan, bogat
preopravljen - prerušen
prepovedati - zabraniti; *prepovedati se* -

- odati se
prepušćati - dopuštati
prešesni - prošli
preštimavati - cijeniti, poštivati
preveč - previše
prevzetan - obijestan, smion, drzak;
 umišljen, pretjeran
prez - bez
pridovek - prezime
prihodnik - gost
prijemati (prez. *prijemem*) - primati
prikaz - plaća
prikazati - pokloniti
prikeliti, prikeljiti - zalijepiti
prikladan - sposoban
prikladnost - sposobnost
primae classis in omnibus scholis (lat.) -
 prva klasa u svim školama
pripečenje - događaj
pripetiti se - dogoditi se
pripreti - pritoriti, zatvoriti
priproščak - priprost čovjek
prisežnik - prisjednik, vijećnik
prispodobiti - usporediti
pristojati se - imati pravo
privučati se - privikavati se
probuvati - pokušati
prodečtvo - propovijed
profunt (tal.) - hrana, vojnički hljeb
prokurator (lat.) - upravitelj, namjesnik
prokšiti - maziti
proti - prema
protokolum (lat.) - zapisnik
provizor (lat.) - nadstojnik, upravitelj
prvič - prvi put
prvle - prije
punktum (lat.) - točka
purgar (njem.) - građanin
- rajniški* (i *rajnčki*) - vrst novca (rajniški forint)
rajši - komparativ od *rado*
razdrpan - poderan, razderan
razlučen - različit, razni
razluka - razlika
ravno - upravo, baš
recepis (lat.) - priznanica, primka, potvrda za primljeno pismo
- regula* - pravilo
rekl (njem.) - kaput
retkoseja - rešetno
rezestati se - rastati se
ribati - natrti
rihter (njem.) - sudac
rihtig (njem.) - baš, upravo
ris - (čarobnjački) krug
rozoliš (tal.) - vrsta likera
rubaća - košulja
ručati - rikati
- sâd* (gen. *sada*) - plod, voće
sciknuti - ukiseliti se
scribo cum calamo (iskv. lat.) - pisati perom
sed - sjedenje
semper maximum (lat.) - uvijek najveće
senčina - sjena
senjem - sanjam
serfus illorum (lat., ispravno *servus illorum*) - Sluga vaš!
sfaliti - uzmanjkati
sfantiti se - osvetiti se
shamati - uništiti
sim - ovamo
sine dubium (iskv. lat.) - bez sumnje
sitan - dosadan
skoznuvati - bdjeti
skramariti - istovariti, izbaciti
skrovno - tajno, potajno
skrovnost - tajna
skrovnoznaneć - čarobnjak
skrupuluš (lat.) - skrupula, ustezanje, obazrivost
skubel - v. *skupsti*
skućiti - stenjati
skup - škrt
skupec - škrtac
skupsti (prez. *skubem*) - čupati, guliti
slaćiti se - svlačiti se
slišati - pripadati
sloboščina - sloboda, pravo
snažiti - čistiti
snetliv - pljesniv
snočka - sinoć
sokač (mađ.) - kuhar
spaćitel - kvaritelj

spačliv - sablažnjiv
spametneše - pametnije
spameten - pametan
spelanje - prizor
spisati - opisati
spiti - dio ispiti
spodoben - sličan
spomenek - razgovor; uspomena
spotrt - slomljen
spozabiti - zaboraviti
spoznanje - savjest
sprejti se - proći se, prošetati se
sprešati - istisnuti, izvući
spružnica - pruglo, zamka
srablivec - vrč, pehar
sraka - svraka
srakuvati se - iskašljavati se
sramba - čuvanje, pohrana
sršen - stršljen
stanovit - siguran
stanovito - zaista, sigurno
stati gore - ustati
steklovinje - staklarija
stepsti - stresti, otresti
sterjati - izmoljakati
stoprav - tek, istom
stran (ž. r., gen. *strani*) - dio
strošek - trošak, popudbina
Sveti Kralj - zagrebačka katedrala
 (posvećena sv. Stjepanu, tj. Sv. Istvanu
 (975.-1038.), prvom ugarskom kralju,
 pokrstitelju Ugarske)
Sveti Ksaverijuš - Sv. Franjo Ksaverski,
 barokna crkva sjeverno od ondašnjeg
 Zagreba, pod Medvednicom; donja
 vrata koja se spominju postoje i danas
svršeno - savršeno
svrž - grančica

šegav - duhovit; prepreden, lukav
šekretar (lat.) - tajnik, sekretar
šelman (njem.) - šaljivdžija, lakrdijaš;
 lupež
šelmarija (njem.) - šala, lakrdija
šentaj (mađ.) - đavo
šereg (mađ.) - četa
šibrati - šibati, batinati
šintar (njem.) - živoder

škapular - dvije platnene svetačke sličice
 spojene uzicom, koje katolici nose kao
 amajliju; jedna se slika nosi na grudima,
 a druga na leđima
škornje - čizme; *železne škornje* - sprava
 za mučenje, španjolska čizma; okovi
škrljak - šešir
šmencaj (mađ.) - đavo
šnofati - njušiti, šmrkati burmut
špada (tal.) - sablja
špan (mađ.) - vlastelinski nadzornik,
 upravitelj feudalnog imanja
špital (njem.) - bolnica; *taborski špital* -
 vojna (ratna) bolnica
šporno (njem.) - štedljivo
špot (njem.) - ruglo, ruganje
špotlivec - izrugivač
štancija (lat., mj. *inštancija*) - molba
štaubmontl (njem.) - ogrtač, koji štiti od
 prašine
štenga - stepenica
štentati (se) (tal.) - zadržavati se;
 dangubiti
štibra (njem.) - porez
štimati - misliti
štokfiš (njem.) - sušeni bakalar
štrapac (tal.) - napor
štrtinka - četvrtina

tabor - rat
taca - štap
tadbina - krađa, lopovluk
tajič - vrst plesa, preteča valcera
 (zapravo *dajč*, *deutsch* - njemački)
takaj, takajše - također
taki - odmah
tambur - muzikant
tancati - plesati
tažiti - utješiti, umiriti
tenja - sjena
tentati (tal.) - napastovati, iskušavati,
 pokušavati
tepče - derančić
teremtete (mađ.) - mađarska psovka:
 vrag ga odnio
terno (tal.) - zgoditak na lutriji, tri
 izvučena broja
težina - mučnina

tija - čak
tisti - taj
tirati meštiju - tjerati (voditi) zanat
tokajer (mađ.) - vrsta vina iz okolice mađarskog grada Tokaja
tolnač (prema mađ. *tanács*) - savjet, vijeće
tolnačnik - savjetnik, vijećnik
tolvaj (mađ.) - lopov, razbojnik
totu - tu
tovaruš - drug, suprug
treti (prez. *terem*) - trti
tretič - po treći put
trh - teret
trpeti - trpjeti; trajati
trplivost - strpljivost
truc (njem.) - prkos; usprkos (prilog)
tubak - duhan
tulik - tolik
tulikajše - također
turen - toranj

urbarijalski (lat.) - određen po urbaru, tj. zakonu, koji određuje odnos između vlastele i kmetova
užuraš (tal.) - lihvar

vabec - mamac
vajda - mudrijaš, prevejanac
valuvati - priznavati
van dati - izdati
vane - napolju
varaš (mađ.) - varoš, grad
vcepiti - zacijepiti
včera - jučer
včinjati - udešavati
vekovečni - vječan
vekši - viši, gospoda; *zvekšega* - u glavnim crtama, ukratko
vem, ven - ta
vendar - ta, ipak
vera, vere - zaista
ves - sav, cio
veternjak - vjetrogonja
vetomadne, vetomadnje - nedavno
vetre delati - dangubiti
vezda - sada

veznuti - zaglibiti
victoria (lat.) - pobjeda
vilahen (tal.) - plahta
Vilica - Ilica, zagrebačka ulica
visum repertum (lat.) - izvještaj o nalazu
vižikatorija - melem, flaster, koji nalijepljen na mladi čir pospješuje nabiranje gnoja i sazrijevanje bolesti
vkanitelj - varalica
vkanlivost - varljivost
vkanjuvati - varati
vlejati - opaliti, udariti
vleznuti vu se - povući se
vluden - uljudan
vnogi - mnogi
vojsek, vojsk - vosak
vordašiti - tući, batinati
vpirališče - uporište, zaštita, pomoć
vputiti - uputiti, uvjeriti
vračitel - liječnik
vračiti - liječiti
vre - već
vse - sve
vsevdil - neprestano
vsigdar - uvijek
vsigde - svugdje
vtegnuti - u primjerima kao: *ako vtegne dojti* - ako slučajno dođe...
vtekališče - utočište
vudirati - udarati
vugel - ugao
Vuger - Ugar, Mađar
vugerski - ugarski
vujec - ujak
vujti - pobjeći
vulogi - ulozi, kostobolja, reuma
vupučen - upućen
vura - ura
vuščiti se - priuštiti si
vuzdati - obuzdati
vuzmeni - uskršnji
vužgati se - upaliti se
vzeti - uzeti

xr (Kreuzer) - skrać. krajcar (sitan novac)

- zabiti* - zaboraviti
zablen - zaboravljen
zadnič (zadnjič) - napokon
zadosta - dosta
zadovoljno - dosta
zafrig - zapržak
zahititi - zbaciti
zahman - uzalud
zajec - zec
zajeti (prez. *zajmem*) - zagrabit
zajti (prez. *zajdem*) - zaći
zaklenuti - zaključati
zakon - zakon; vjera; brak; *zakonski*
stališ - bračno stanje
zamuditi - zakasniti
zamusan - prljav
zaprt - zatvoren
zapopasti (prez. *zapopadem*) - zateći, uhvatiti
zascati - pomokriti
zasoplen - zadihan
zašafati - naručiti
zaštentati - zadržati se, zakasniti
zatrgnuti - ukinuti
zaufati - povjeriti; *zaufati se* - pouzdati se u koga
zavdati - zadati, prouzročiti
zavezan - obavezan, zahvalan
zavjetek - proslav, moto
zbantuvati (mađ.) - smetati
zbaviti - provesti vrijeme
zdati se - udati se, vjenčati se
zdavnja - odavna
zdignuti se gori - ustati
zdrčati se - strčati se
zehati (prez. *zešem*) - zijevati
zesnažiti - očistiti
zeše - v. *zehati*
zešpotati - izgrditi
zeti (prez. *zemem*) - uzeti
zevsema - sasvim, posvema
zevzeti se (na koga) - navaliti na koga
zevzet - obuzet, spreman
zeznati - saznati
zezvedeti - raspitivati se, saznati
zežgati - spaliti
zgovoriti - izgovoriti, reći

zimlica - groznica
ziskati - potražiti, naći
ziti (prez. *zijdem*) - izići
zlata žila - hemeroidi
zlatenica - žuč
zlehkotiti - olakšati
zlejati - izliti
zlesikati - izlupati
zmalati - naslikati
zmirom - neprestano
zmisliti se - pomisliti
znesti - iznijeti
znevarce - iznenada
zniknuti - nestati, iščeznuti
zone - srsi, trnci
zrajtati - potrošiti
zres - zaista
zrok - uzrok
zrokuвати - uzrokovati
zrušenje - propast, pad
zvan - osim
zvana - izvan
zvedliv, zvedljiv - radoznao
zvedavati - raspitivati se
Zverce - Dverce, nekadašnja južna vrata zagrebačkog Griča; danas postoji ulica istog imena; *iz Turna na Zverceh* - iz Tornja na Dvercima (kula Lotrščak)
zverina - divljač
zvoščiti - izlupati
zvračiti - izliječiti
zvrhu - nad, na
zvun - osim

žajgati (njem.) - piliti, rezati
žakel, žakelj (njem.) - vreća
žektati (prez. *žekčem*) - paliti
želva - kornjača
žganica - rakija
žmahen (njem.) - ukusan, tečan, dobar; sramotan, rugalački
žnora (njem.) - uzica, vrpca, vezica
žnorati (njem.) - vezati; svezati; stezati, sapinjati
žuhek - gorak
žul - žulj